

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Mjūkas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

LIEPOS M. — JULY 1931 M.

FRANAICIU JULES LAISKAI IS ISPANIJOS.

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.

Vyskupas Petras Būčys, šią vasarą besilankąs Amerikos lietuvių naujokynėse.

IS ISPAIJOS.

(IS SEVILLA.)

VI.

Balandžio 22 dieną.

Lyja, pliaupia šiandien nuo popietės, nēr kas daugiau veikti, kaip vien sėdēt drėgname kambary ir džiovinantis. Sulijo begrižtant iš ekskursijų po miestą ir aplink miestą.

Ryte atsikėlus anksčiau, nuėjau artimon bažnytėlėn, išklausiau mišių ir pirmą kartą po iškeliaavimo iš Masepeth'o priėmiau šv. Komuniją. Paskui, viešbutyje išsigėrus kavos, su taxiauto išvykau į seną Italicą, kaip sako, Scipiono Afrikanaus įsteigtą dar apie du šimtmečiai pirm Kristaus gimimo.

Vargas, jog nei šoferas nei Italicos vadai — paaikskintojai kitaip nekalba kaip vien tik ispaniškai. Išlipus iš auto, pati viena apvaikščiojau ir išlaipiojau milžiniškas griuvėsių lindynes, koridorius bei levų urvus, kuriuose senovės romėnai laikydavo čionais kruviniems žaislams žmonių pasilinksmimui. Ilguose požeminiuose koridoriuose vien širšės birzgia; nūnai toli baugu buvo eiti, kad nesugiltų.

Rymiški šuliniai tokie pat, kaip buvę gilioje senovėje, tik iš viršaus jie apdengti geležinėm grotom, kad lankytojai besidairydami į griuvėsius, neįpultų. Yra ir požeminiai kanalai — tie

atviri. Pasilenkus, žiūrėjau bene pamatysianti juose vandenį. Nežiūrėjau, o dar arčiau kranto lenktis buvo pavojinga.

Iš požemio išėjus, palaipiojau lyg kalnais kaidais majestotinio cirko sienų griuvėsiais. Rėdos tuč tuč subyrės po kojų. Bet nesubiro. Daugybė žydinčių gėlių — aguonų, giraniumų, lefkonių, didelių rėmonių ir kitokių žiedelių puošia Italikos liudnus griuvėsius lyg kapinyną. Neseniai dar čia buvo iškastas Adriano biustas be nosies. Jis nūnai ilsisi ramiai miesto muzėjuje. Gladiatorių salionai, Trajano arka, Romėnų cirko sienojai dar žymesnius pėdsakus rodo tų tirobesių senobinės didybės. Tačiau nejauku po tas urkštynes ilgai dairytis ir vaikščioti tamsiais koridoriais.

Nevien širšės baugina, bet štai rodos matai nekaltų žmonių kraują pralietą ant masyvinių cirko akmens grindų, kurių nei amžiai nepajiegė išardyti.

Ir Ispanijos valdžia rūpinasi tų griuvėsių amžį palaikyti, saugodama juos nuo by kokių vandalių. Priešais juos stovi mažas sargybos namelis. Čia, užmokėjus keletą pesetu, gauni bilietą ir leidimą aplankyti senovės Italica.

Sugrįžus paduoda knygas pasirašyt vardą ir pavardę bei aplankyme datą.

Užrašiau tose kvingose ir Jūs pavardę ir gi Jūsų buveinę Maspeth'ę. Apačioj smulkutėm raidėm ir savo pabrėžiau. Nusipirkau atviručių atminčiai ir su vežėju keliavome atgal Trianos priemiestin.

Pakeliuj sustojome Santiponce kaimelyje, kuris, nors labai kūklus, vargingas, bet didžiuojasi savo sena San Isidoro vienuolija. Toj vienuolijoje yra palaidotas Guzman'as Gerasai, kuris, lyg Abraomas, bevelijo verčiau paaukoti savo sūnų mūrų paimtą užstatu, by tik išgelbėti savo gimtinės miestą Tarifa. Taipgi čionais palaidota ir jo sūnaus pati Dona Urraca Osorio, kuri, tvirtinama, buvus gyva sudeginta Petro Ziauriojo liepimu dėlto, kad jo meilę paniekinus.

Vadas ar to vienuolyno zakristijonas parodė koplyčioje tuos brangintinius andaluziečiams kapus argu sarkofagus iš akmens palei altoriaus sienas. Aiškino žmogelis, lėtai betardamas žodžius, matomai, norėdamas, kad gerai suprasčiau jo andaliuzišką tarmę. Didysis vienuolyno bažnyčioje altorius nagarsėjęs savo švento Jeronimo ir švento Izidoriaus didelėm Montanes'o darbo stovykom.

Zakristijos ir milžiniško refektoriaus sienos išdabintos gražiais paveiklais — bet kiti vos tebežymi, piešti ant pačių sienų, daugelio anonimiškų nežinomų taylorių. Baigia trupėti ir dilti. Vienuolyno durys, didžiuliai primityviški raktai primena žilą senovę. Yra du patio, deja be gėlių ir senoviškas šulinys, kurio vidurys pilnas geltonai žydinčių žolių prižoles.

— Ar jis tuščias? — paklausiau. —

— Ne, esą, labai skanus vanduo jame — naudojamas. Ir pasiūlė man atsigerti, pasėmęs iš gil-

mos. Tik aš lyg pabijojau ir padėkojau, atsiskaidama nuo tų vaišių. Išeinant iš tų senobinių drėgnų mūrų, senutė pasitiko gražiame rožiu bei įvairų žydinčių gėlių darželyje. Pagyriau jų grožį ir ji, tuojaus pasilenkus, priskynė didžiausių raudonų radastų, lietuviškų uzarėlių ir stambių jasminų ir dar visokių, kurių nei vardų nežinau, bukieta. Nelabai noriai net priėmė — vos išpandžiau į delną — mano porą pesetų, atsidedodama už tokią gražią dovanėlę.

Atsigavo širdis, begrižtant Sevilien žaliais kalnuotais laukais.

Nepanašus jie į Lietuvos mums gerai žinomus laukus. Tačiau jų reginys kur kas malonesnis negu net Alcazaro puikiausi palmių, ciprisų, rožių, apelsinų daržai su fantastiškom fontanom, prūdais, gėlynais ir mozaikiniais suolais.

Tiek te Lietuvą gal primena, jog arija kaip pas mus ūkininkai — su žagrėm arklių tempiamom. Salykeliais iškeroje stori aukšti kaktusai. Tarpe jų it gluosniai aukštai iškėlę savo viršūnes alyvų medžiai. Apelsinų medžiai, eilėmis susodinti, atrodo kaip Normandijos cydro vaismedžių laukai. Laukuose ganosi avių, ožkų, arklių ir asilėlių bandos. Visu keliu, išimant turistų automobilius, sutinki vien primityviškiausius vežimus, asilų bei mulų ar jaučių traukiamus. Šiuo keliu jie daugiausia važioja vyną iš milžiniškos prie pat kelio vyno dirbtuvės ar vyno išdirbiui produktus.

Zmonės čia atrodo bėdნიokėliai, bet jų veiduose ar judėsiuose vargo nematyt. Nematyt nei dris-kių ar purvinų. Su lopytais drabužiais ne viena asilo vežiką pastebi, bet nesuteptais.

Kaip Sevilles mieste, taip ir kaimeliuose triobėsiai balta spalva atsizymi. Tik kaime tas baltumas ant žalio fono akių nerėzo aštriuose saulės spinduliuose.

Bevažiuojant laukais, kai atsigrižti miesto pusėn, labai gražiai katedra atsipiešia. Ne vien jos mauriška minareta (Giralda), bet visa milžiniška keturkampė struktūra visą miestą nustelbia savo didybe. Kiti triobesiai bei bokštai rodos nugrimzdę aplinkui jaja.

Pargrižus miestan, kad gi ėmė smarkiai lyti, nuvažiavau muzėjun.

Daugybę Murillo paveikslų apžvalgiau — gražiausių madonų bei šventųjų. Jūs bažnyčioje švento Pranciškaus stovyta kampe palei zakristijos duris, tai milžiniško Murillo tokio jau paveikslu kopija. Keli labai gražūs švento Antano paveiksłai, švento Tamo, dalinančio pavargėliams išmaldas. Sakoma, ši pastaraji paveiksłą pats Murillo labiausia mėgęs. Koks spalvų gražumas ir gyvybė to didžio Sevilles dailininko paveiksluose! —

Minkšta, malonu akims. Ziūri ir negali atkižiūrėti. Nekalto Prasiđėjimo dideliausių Murillo paveikslų net šešis suskaiđiau šitoje galerijoje. Visuose kitokios madonos, kitoki vaizdai. Nekaltas Prasiđėjimas, regis, to dailininko buvo mėgiamiausia tema. Suvirš dvidešimtį jis yra ja

4083462

nupiešęs ir visi skirtingi. Vienas tokių neįkainuojamų jo darbo brangenybių yra Paryžiuje Louvro muzėjuje, pieštas 1678 metais. Šeši — Madride garsiam de Prado muzėjuje; kiti išsklaidyti po įvairias Europos šalis puošia muzėjų, garsių bažnyčių ar vienuolynų sienas.

Murillo ypatingą pamėgimą minėtos temos savo kūriniams aiškinama artumu jo gimimo datos su iškilmingu paskelbimu Ispanijai 1617 m. Sevilės mieste Nekalto Prasiidėjimo dogmos. Būsimas išpanų tautos genijus andaliuzietis Maestro Bartolome Esteban Murillo gimė Sevilėje tais pačiais metais gruodžio 31 d. — vos keli mėnesiai vėliau po to paskelbimo.

Bet nemažiau jo mėgiama tema buvo ir šventas Antanas bei šventas Pranciškus įvairiausiose ekstazose piešti. Po Nekalto Prasiidėjimo Murillo kūryboje šv. Antanai bei šv. Pranciškai užima rodos antrą vietą skaičiumi ir įvairybe. Bendrai imant, jis buvo šventųjų vaizdų tapytojas — didis maestro. Savo didį talentą jis išvystė ne iš turtu, perteklių, bet iš vargingo, kūklaus savo gyvenimo didžiu darbštumu, — panašiai kaip didžiuma genijų pasaulyje išsivysto. Murillo tėvas buvo paprastas amatninkas ir neturtingas. Mirdamas, paliko jį dešimties metų amžiaus. Našlaitį — ateities didį dailininką — paskui užaugino jo dėdė Lagares, barzdaskutys, irgi ne pinigingas žmogus. Bet, turbūt, labai dievotas.

Mačiau ir kitokių garsenybių veikalus bei senovės skulptūros paminklus... Visko neaprašysi ir akys pavargo bežiūrint į tokią daugybę gra-

žiausiu paveikslų. Per lietu partėškiau namo —
i Triana.

Kambaryje šalta drėgna, tai ne Seštokuose,
kur Jūs mamytė pasirūpino mane sušildyti ir
išdžiovint palei šilta krosnį. Čia nėra jokio pe-
čiuko. Apsidangėčius šilta skara bei šiltu nerti-
niu, stengiuosi šaltį nusikratyti. Miestan išeit
negalima. — Vis lyja — teška net į kambarį pro
lango plyšius, ir vėlu gi.

Užteks tuom kart.

Adios.

VII.

Balandžio 23 dieną.

Nepamenu, kiek jau laiškų į Jus prirašiau apie Sevilės Katedrą. Tačiau nei šimtinės dalies dar neparašiau iš įsigytų joje išpūdžių. Kiek kartų užeinu į jį pasidairyti, ir po muzėjų, viską nors naujo tenka pastebėti to milžino triobėsio didingai puošnioj arkitetūroj ar dailės brangenybėse.

Stai, kad ir „šv. Antano Regėjimas“ — Murillo mirtinis paveikslas, chef d'oeuvre'as.. Žiūriu, žiūriu pro geležinių durų drūtas krotas į tą dailės grožybę, — taip vadinamoj Krikšto koplyčioj ir, tarsi, užburta, negaliu atsiraukti nuo jo. Šv. Antanas ekstazoje klūpo vidury savo celės. Pro jo to kambarėlio pusiau prasivėrusias duris matosi ilgos, baltos vienuolijos arkados — lyg tikros, jog pamiršti net jas vien tik audekle besipiešiant. Viršuje — dangiška šviesa, kurioje gražiausių aniuoliukų būriai nardosi. Kūdikėlis Jėzus, šventojo maldos galybe atkviestas, nusileidžia iš debesėlio ant debesėlio iš aukštybių, — ir tik lauki, kai jis įpuls beklūpančio glėbin.

Sako, kas nematė šv. Antano Paduoj, tas nežino pakutinio žodžio Sevilės paveiksle. Tai puikiausia dailės tobulybė. Ir niekad tapyboje žavingumas nepasiekta aukščiau, kaip šitame Murillo garbingame veikale.

Kaip kiekviena brangi retenybė, taip ir šv. Antano Regėjimas neišsisaugojo besaužiningu spekuliantų gobšumo. Apie penkiasdešimt metų pirmiau tą paveikslą čionais atrasta iškirpta iš rėmų ir pavogtą. Spėjama būk koks nors turistas tą niekšystę padaręs. Paskiau šv. Antanas buvo surastas Amerikoje tūloj paveikslų krautuvių, išpirktas ir sugražintas atgal savo vieton Sevillės Katedroje. Arčiau prisiziūrėjus aiškiai galima patėmyti paveikslo audekle ir to vagilių kirpimo žymės. Ir jos kiekvienam turistui iškalbingai paaiškina, dėlko Ispanijos šventynių koplyčios bei altoriai pertverti geležinėm krotom ir užrakinti nuo publikos didžiuliais raktais. Iškarto ir mane erzinančiai stebindavo tie užraktai — užtvapai, nepileidžianti arčiau prie taip idomių gražylu. Sužinojus šv. Antano Regėjimo istoriją ir pati įitikinau tokių brangenybių saugumo reikale, jau anaipol ispanams nerūgoda-vau, nors už kiekvienos koplyčios pamatymą reikėdavo sumokėti sargui po du ar viršaus pesetu. Ir netik Katedros sargai, paaiškintojai akylai saugoja nuo vandališkų pagundų čia sukrautus dailės turtus, bet gal dar stropiau išmaldų reikalingi elgetos. Pas šv. Antaną, pavyzdžiuj, visuo-met randi kokį nors pavargėlį senelį ar senele. Prisiartina pašalietis (o jie tokius moka atskirti nuo saviškių — ir dar kaip!) ir tuč tuojaus — nori ar nenori, jie jau pasako, traukdami kvapą į save, su apoteozės išreiška veide ir akyse, rodydami į paveikslą tarsi į kokį stebūklą — „esto Murillo“ — ir tiesia ranka „pequena limosna“ pra-

šydami už savo pasitarnavimą. Ir turistai ar turistė, atsilyginę tokiems paaikškintojams, gali paskui ramiai, pats įtraukęs kvapą, gėrėtis ilgąs valandas magišku piešiniu. Joguei maestra Murillo net elgetos dievina Ispanijoje, — nėra ko stebėtis. Ak jis ne vien šventuosius mokėjo dieviškai atvaizduoti, bet ir pavargėlių skausmus, neturtą tinkamai savo dideliam talentui ir jautriai jo širdžiai įbriežė savo kūryboj.

Sacristia Grande po mišių visuomet uždaroma masviniem durim ir užrakinama. Atėjęs vėliau, nubesuvoki iš karto, kur jinai dingus — niekur nerandi. Beklaidžiodama čionais syki popietėje, paklausiau elgetos, — kur toji koplyčia. Jis parodė sieną — čionais, girdi. Teisingai, — vien tik siena su drūtom aukštom plačiom senoviškom durim. Rytaiš čia būna mišios ir kaip nūnai, — gegužinės pamaldos priešais vieną didelę šv. Panelės stovylą altoriuje tarpe aukso gražylų bei gausybės gėlių, vaibikų. Tačiau Pedro Càmpana „Nuėmimas nuo Kryžiaus“ — žmogaus ilgio figūros skulptūra užvis labiausia pavėrgia žiūrovo dėmėsi, jog nenori iš vietos pasijudinti. Aišku, kodėl Murillo, mėgdavęs prasėdėti ilgas valandas priešais tą vaizdą, išsireiškė, būk jis norėtu čionais būti ir palaidotas.

Sacristia de los Calices slepia savo brangiose sienose Montanese garsų „Nukryžiuavimo“ skulptūros vaizdą, taipgi Goya'os šv. Justos bei Rufinos puikius paveikslus. Čia yra taipgi labai brangi Juan d' Orfė'o, monstrancija, Bartolome Morel'o Tenebrario argu žibintas su penkiolika

storų aukštų vaškinių žvakių — Didžiosios Savaitės pamaldoms. Žibintas papuoštas penkiolika Kristaus ir apaštalų artistinėm stovyliukėm. Čia irgi ilsisi Maurų karalių įteikti šventam Ferdinandui raktai, pastarajam paėmus Sevilės miesta.

Capilla'oj Mayor Retablo tarpe brangių skaptuotų medžio gražylų yra taipos šv. Panelės pucšni, medinė stovyla, šv. Ferdinando padovanota Katedrai. Paties Ferdinando, mirusio 1255 metais, kūnas palaidotas puošniausiame sidabro karste, aukso medaliais išklotame — Karališkoj koplyčioj, vidurinio altoriaus pažemėje. Virgen de los Reyes stovyla tame altoriuje buvo prancūzų karaliaus Liudviko padovanota jojo giminaičiui šv. Ferdinandui — Ispanijos karaliui. Tų valdovų tikslai buvo kaip ir vienodi — abu Kryžiaus karų karžygiai. Liudvikas stengėsi išliuosuoti Sventąją Žemę iš netikėlių globos, Ferdinandas gi isguiti maurus iš savo krašto. Minėtoj koplyčioj, be Ferdinando karsto, sudėti palaikai ir Alfonso el Sabi'o, mirusio 1284 m., taipgi jo motinos — Svabijos Beatricos; Petro Ziauriojo ir jo pačios Marijos de Padilla; taipgi Petro pusbrolio Don Fabrique, kurį jis negailestingai nužudė, — čia ilsisi kūnai. Jų marmuriniai karstai puošia koplyčios sienas su atatinkamais iškaltais ir išauksuotais parašais.

Sioje koplyčioje, nežinodama dar nei jos vardo, nei reikšmės, per Verbą turėjau progos išklaudyti šv. Mišių, besistebėdama, del ko visos moters tūomet buvo čia juodai apsirėdžiusios ir

vien tik juodom mantilijom padengusios savo galvą. Iš pradžių maniau bene tai kokia nors moterų vienuolinė kongregacija. Tik paskiau supratau, kai perskaičiau ant katedros piliorių viduje pas duris išlipytas pasargas, griežtai įsakant moterims vien juodai ar tamsiai pasiredžiusiom lankytis bažnyčiose.

Toji gi Katedra... Viešpatie, kas kartą ji man atrodo neįmanomesne, didesne, negu pirmą syk, kad ją išvydau. Prisipažįstu šv. Petro bažnyčios Romoj dar neturėjau laimės paregėti. Kurie gi matė, ir suprato, ką matė (juk galima žiūrėt ir nieko nematyti), — tvirtina Sevillės Katedrą esant didžiausia Krikščionijos šventykla po šv. Petro Bazilikos Romoj. — Aš nesiginčysiu, nes didesnio milžino maldos namo pavidale nepajiegiu sau nei isivaizduoti.

Sakoma, kai ją nutarta statyti, sumanytojai 1401 metais vyriausia turėję omeny patiekti tokį architektūros paminklą, kad ateities kartos, į jį žiūrėdamos, pamanytų juos buvus pamišėliais. Ir per vieną šimtmetį jų sumanymas įvyko. Tačiau, jokio panašummo į bepročių darbą nematyti to stebėtino triobėsio sudėty.

Apie jos aukšti, žiūrint į skliautus iš vidurinės navos, nepamenu, koks tai prancūzas charakteringai išsitarė, būk, Notre Dame de Paris galėtu, nepalenkus galvos, po ją vaikštinėti. Ar gi lengva isivaizduoti toks mūro statinys,

kurin garsioji Paryžiaus katedra Notre Dame
įtilptų, kaip bestovinti, — su savo kuorais ir
visais didybės privalumais!

Nors Jūs prašėte manęs viską aprašyti, ką ma-
čiau toj keistoj Andaluzijos sostinėj, tačiau apie
jos Katedrą, dovanokite, turiu vien pabėdoti su
Howells'u: — „Kad ir kasdieną aplankau, (o kar-
tais net po du kart), visgi nežinau, kaip ji at-
rodo“...

Tokioj grandiozinėj patalpoj nestebėtina ir
koplyčių, stovylių bei paminklų nepaprastas
dydis. Pavyzdžiui, Kolumbo sarkofagas...

Keturios milžinų ūgio figūros, nešančios savo
plačiais pečiais Amerikos atradėjo karstą ir reiš-
kiančios keturias Ispanijos dalis: Kastiliją, Leoną,
Aragoną ir Navarre'ą, — kitoj bažnyčioj atrodytų
absurdiškai per didelės ir visa kita, nustelbtų.
Sevilles gi katedroje jos puikiai harmonizuo-
jasi su apystovų didinga įdomybe.

Katedros navoje, palei Vakarų duris ilsisi, ir
Kolumbo sūnus — Fernando Colon. Kapo vietą
pažymi iškaltas marmuro plytoj parašas grindy-
se. Dėkingi ispanai Fernandui už surankiotas
žinias apie savo tėvo gyvenimą bei vargus, rū-
pesčius jo dideliai idėjai įkūnyti, — matomai, nei
po mirties nenorėjo jų perskirti. Abu po vienu
stogu nūnai ilsisi ramybėje. Minėtas Kolumbo
sūnus — buvęs garsus mokslo vyras ir gimęs
Cordoboje tuo jau metu ir toj vietoj, kur Naujojo
Pasaulio atradėjas svaidomas nepasisiekimo aud-
rų, kantriai laukė Ispanijos karalių pritarimo ir,

svarbiausia, — parąmo savo kelionei Amerikon, kuria jis tuomet vadindavo Vakarų Indija.

Aiman, žiūri į tas milžiniškas simbolines figūras ant puošnaus Kolumbo kapo ir nenori tikėti, kad net tokie galijotai bepajiegtų kiloti genijalų žmogų, kurio vargų, sielvartų, užvylių našta, — kol pasiekė savo kilniausio tikslo, — rodos jokiam gyvam sutvėrimui nebeįmanoma. Tiesa, ne gyvieji drūtuoliai jį nūnai ir atlaiko savo plačiais, masyviniais pečiais...

Svarbiausios priežastys, dėl kurių Kolumbui prisiėjo tiek daug iškentėti — pirmiausia tų laikų mokslinčių klaidingos nuomonės apie žemės formą. Nieks nenorėjo sutikt su Kolumbo ilgą savarankiškų studijų išvadamis žemę esant ne plokšte, — priešingai visų bendro tuomet supratimo, — bet rutuliu arbu kamuoliu. Dėl tų įsitikinimų ir tvirtinimų jis buvo apšauktas tuščiu svajotoju, avanturistu ar neužtarnautos garbės beieškančiu asmeniu. Pagaliau mokslinčių pavymas, intrigos prie karališkų sostų, kur Kolumbas stengdavosi išrūpinti leidimą, laivus ir medžiaginę paramą savo kelionei nežinoman kraštan už vandenyno, — prie to skaudžios pašaipos ir dar jo paties didis neturtas, — rodos jokiam žmogui buvo nenugalimos kliūty.

O visgi jis jas nugalėjo, nors jau trisdešimtais metais savo amžiaus, tik tik nesuskaitomi vargai — bėdos jo galva visai nužildė.

Kristupas Kolumbas gimė Genuoj apie 1435 m. Jo tėvai — Dominico Colombo ir motina iš namų Suzana Fontanarossa vertėsi vilnų karšimo amatu. Kristupas buvo vyriausias šeimoj sūnus ir turėjo du brolius, — Baltrų ir Giacomo arba Diego, ispaniškai tariant, taipgi vieną seserį. Bet apie seserį tiek težinoma, kad ji ištekėjo už vargingo vyrelio vardu Giacomo Bavarello.

Kolumbui nuo jauniausių savo metų rodant malinkimo prie jūrių bei jūreivystės, ir jo visas mokslinimas buvo taikomas taja kryptimi, — kiek neturtingo tėvo menkas išteklius galėjo jam padėti. Apsipažinęs su pradžios mokslais, Kristupas įstojo Pavijos universitetan, kuriame neilgai pastudijavęs geometrijos, geografijos, astronomijos bei jūrininkystės, sugrižo Genuon pas tėvus vilnų karšti.

Jis buvo vienas tu genijų, kurie, iš mažens priprate prie vargu, nepasisėkimų, išauklėja nepaprasta narsa, kuri jiems padeda paskui nugalėti sunkiausias kliūtis, besiekiant užbrietžo savo tikslo. Tokie užgrudinti dėl duonos kasnio varguose žmonės, apsišarvoję neperlaužiama energija, sugeba įkūnvti savo didžiausius sumanymus su mažiausiais ištekliais. Ir Kolumba lydėjo, it šešėlis, per visą jo karierą skaudžiai jautinas neturtas, kuris juo labiau dar iškelia to genijaus didelio plano išvystimą.

Jūrių gyvenimo traukiamas ir betrokštąs juo platesnių geografijos bei astronomijos žinių, Ko-

lumbas neilgai pas tėvus vilnų karštuvus mankė-1470 metais jis nukeliavo Portugalijon ir, apsigyvenęs Lisbonoje, apsivedė su neturtinga Dona Felipa de Perestrello. Iš jūrininko savo algos ir liuosų valandų kūklaus savo pelno bėpiešdamas žemlapius, jis nevien pats su šeima išimaitindavo, bet tų menkų įplaukų dalį jis paskirdavo savo senam tėvui Genuoj ir šelpdavo du jaunesniu broliu moksluose. Tuo jau laiku jis ir pats nenuilstamai mokslinosi, — vis labiau besigilindamas geografijoje, matematikoje ir astronomijoje iš visų tuomet žinomų, dėja klaidingų ar apribotų mokslo šaltinių. Nemažiau jis įdomavosi jūrininkų įvairiomis pasakomis apie jų matytas ar išivaizduotas naujas salas bei žemes, nors daugis tų pasakų būdavo vien paprasti prasimanymai, kaip kad apie septynių miestų salą. Tačiau kai kuriuos senų jūrininkų tvirtinimus, kaip pavyzdžiu, būk jie matę plūduriuojant toli nuo Ispanijos krašto kokio tai keisto žmogaus lavoną, ar neregėtus drožinius iš medžio ir panašiai, Kolūmbas nepraleisdavo pro ausis. Savo hipotezėm apie tolimos šalies už Atlantiko egzistavimą kaikuriose tų pasakų jis rašdavo tvirtesnio pagrindo. Svarstydamas tokias žinias, atsižvelgdamas į bibliškus nuosakius, pranašystes, palygindamas su seniausių mokslinčių sprendimais, jis juo toliau, tuo tvirčiau įsitikindavo galimume naujai žemei atrasti. Galų gale, po tiek sunkaus darbo, tyrimų, visgi jam pasisekė įtikinti ir atšaižiausius savo priešus bei skeptikus, jog žė-

mė yra kamuolys ir jog iš vieno krašto išplaukus galima ton pačion vieton sugrišti iš kito galo.

Neprošali prisiminti, jog Kolumbas per visa savo gyvenimą buvo karštai tikintis žmogus. Tas tikėjimas, sakoma, vyriausia jį veikęs beiėskant kelio Vakarų Indijon. Jis savo giliom studijom buvo isitikinęs, jog toli už didžiųjų vandenyņu esama žemės plotų su gyventojais. To krašto žmonės, žinia, stabmeldžiai, tad jis — Kolumbas, kaip ir paties Dievo skirtas, turis juos suartinti su krikščionių katalikų pasauliu. Jam labiausiai rūpėjo katalikystės praplėtimas už Atlantiko. Paklabinės nepasekmingai į Portugalijos sostą, paskui taip pat į Ispanijos, jau buvo pasibalnojęs savo mūlą keliauti Prancijon laimės ieškotų. Tik karalienė Izzabele, pagalios suįdominta Kolumbo draugų jo planuojamos misijos neapsakomu nauđingumu pačiai Ispanijai, — ta kilni moteriškė prižadėjo paaukoti savo karališką vainiką ir visus brangalus pirmai Amerikos kelionei. Mat buvo kaip tik po Granados atkariavimo iš maurų. Ispanijos išdas po ilgų sunkių kovų buvo išsisėmęs ir pats Ferdinandas nelabai pritardavo Kolumbo siekiams.

Jeį ne jo pačios, karalienės Izabelės, genijali parama savo brangumynais, Kolumbas gal niekad nebūtų matęs Amerikos, ar gal, jei būtų ten nukeliavęs, tai rasi prancūzų kultūros įtaka vyrautų pietų Amerikoį. Kolumbas, regis, gerai dramatė, jóg kuri viešpatystė suteiks galimybės atrasti nująį pasauli, toji teisėtai jį ir globos.

Be reikalo būtų man gilintis šitame laiške į Kolumbo audrotą gyvenimą o dar audringesnės jo keliones užjūrin. Jug vargiai atsiras žmogus, kuris nežinotų bent iš trumpiausių geografijos vadovėlių apie Amerikos atradėjo didžiausią pasitarnavimą žmonijai. Tik, mat, — kaip paprastai turistai svetimose šalyse. — pamato kokį prašmatnesų paminklą ir šauja mintimis jo padėtin, tarsi norėdami savo vaizduotės akimis permatyti, kokia praeitis glūdi po tais simboliniais padarais. Panašiai ir man ateitiko. Bevaikšėičidama po neaprėpiamą mano supratimu Sevillės Katedra, ilgiau užtrukau ties maži maž artešniu mano išmanymui Kolumbo paminklu ir pasinėriau bent viršutinėse to didelio žmogaus gyvenimo bangose, prisimindama aukso šalies atradimo visiems gerai žinomos istorijos nuotrupas, — tos šalies, kurioje ne vienas ir mus tautiečių atrado savo laime.

VIII.

Gegužio 8 dieną

Kaip gera turėt nors kokius namus tarpe svetimųjų svetimoj šalyj! Sevilien sugrižau pas Seniorą Diaz viešbutin Triana lyg namučiu. Ir pati šeimininkė ir tarnai patiko lyg savo žmogų po pusantros savaitės nesimatymo. Nudžiugau kai pasitiko su naujiena, jog man atėję laiškų, pakelių ir telegramų. Radau viską savo kambaryje. Jaučiausi daug stipresnė negu išvažiuodama Cadiz'an užpraeitą pirmadienį. Jūrių kelionė Barcelonon laivu „Montevideo“ pusėtinai mane atgaivino. Sugrižau iš Barcelonos traukinių po 24 valandų kelionės.

Apsidairiau apie daiktus, persirengiau ir išėjau miestan. Rodos ir Triana'os žmonės nustebę, matydami manę vėl tarpe jų ir jų asilėlių bevaikščiojant. Mat šioj miesto daly nūnai jau jokie pašaliečiai nesilanko. Po „Semana Santa“ nei automobiliais čia jie nepasisuka. Yra jų dar Sevilėje, bet vis apie Ayuntamiento (City Hall), Katedrą, Pasaje de Oriente ir aplinkui San Fernando Plaza. — Viskas ten beveik daikte. Tad Trianos andaluziečiams turbūt dyvų—dyvai, ką čia toji „inglesa“ (taip jie mane užkalbina) tarpe jų beveikia. Visi vaikai jau žino, kad aš Triana viešbutyje gyvenu ir pasisiūlo palydėt, bet man palydovų daarr nereikia — pati surandu. Gražus oras, nei peršilta, nei saulė taip nekepiną.

Apie penktą valandą užėjau kokio užkandžio pasiieškoti. Vienoj valgykloj pareiškia, jog tik sietė e media (7½) basianti comida. Kitur pasakė a ocho—8.ą valanda. Nuo 8-ių ryto kavos su maža duonos bulkele traukinio restaurane nieko nebuvau valgius. Restaurane almuerzo ir nevalgiau, nes kiti, sugrižę po „prima seria“, sakė blogai davę valgyti, tad atidėjau, mūsiškai, kalbant pietus iki Sevilės.

Negavus nieko restauranuose, kur vien tik paskirtose valandose tevalgo, o paskui sėdi ir snaudžia, užėjau į kavinę.

Tenais ir tik cafe' y leche ar vyno teduoda ar dar sušaldytos smetonos.

Aiškinu tarnui, kad aš alkana — tikką iš Barcelonos be pietų dar.

Oh! — jis pagailauja ir pataria nusipirkti gretimej pyragaičių krautuvėj kokių saldainių, o jis atnešias kavos.

Saldainių nenorėjau, bet, radus sūrio rutulius lyg suspaustos varškės, paprašiau, kad atpiautų gerą porciją ir duotų dvi bulkeli. Ne, girdi, visą rutulį turinti pirkti, dalimis neparduoda. Gerai, kad į tą laiką iš kavinės atėjo tarnas, kurs kavą jau atnešė, tad anam pardavėjui paaiškino ir tas sutiko pusiau perpiauti dėl manęs. Na ir pavalgiau, net akys nušvito, rodos.

Toje Ispanijoje, neturėdamas savo virtuvės, gali ir bado patirti. Visi pašaliečiai skundžiasi, jog valgio valandos čia nepatogiausios. Vakarais pervėlai ir nuolat mėsom apkemšą, be jokių žalių, daržovių ar tik paragauti kokį lapelį prideda — dėl pagražinimo.

Sužinojau ir priežastis tokio maitinimo pašaliečių. Papasakojo man vienas danas gydytojas Barcelonoje.

Esą, žaliosos Ispanijoj labai pigios, be galo daug jų turi. Mėsa daug brangesnė — perbrangi vietiniems gyventojams — jie mažai jos perka. Tad, kad atsigriebti, restoranuose, traukiniuose, laivuose vien mėsa maitinama turistus konsumentus. Tie mat turį pinigų ir nuo jų galima gerai paimti už valgi.

Jei duotų daržovių, salotos, o mažiau mėsos, turėtų papiginti ir kainas. O tas jiems menkas business („biznis“).

Ir ima gerai 8—12 pesetų be vyno. Sausai nevalgysi, reikia kuom užsigerti. Kad gi nei kavos nei arbatos neduoda prie valgio, turi imti vyną. Už pusę litro vyno bendrai ima nuo 3 iki 5 pesetų viršaus.

Yra mažų valgyklų Sevillėje, kurias lankau. Tenais pietus ir vakarienė 4—5 pesetai su vynu įskaitant. Bet ir tik paskirtose valandose. Kavą reikia eit kitan kambarin gerti ir skyrium užmokėt. Tokia visoj Ispanijoj tvarka.

Žuvys labai skanios ir kone prie kiekvieno valgio duoda — kartu ir šaltų kaipo hor d'oeuvre — amžinai amžinųjų ispanišku šaltų vėžiukų. Kur jų nematyt. Gatvėse nešioja pintinėmis, apie kavines ir kavinėse Valgyklose randi ant stalo prieš valgi. Niekur nuo jų nepabėgsi. Tas pats ir Cadiz'e ir Barcelonoj, o Sevillėj daugiausia. Beje jei duoda artičokų, — tai randi dažniausiai vidurius prigrūstus dešrelių. Visur mėsos kem-

ša, kad kadaugiausia turistai ir pašaliečiai suvalgytu. Skaniai sutaiso ispanai ryžius, kuriuos čia augina — mačiau didelės ryžių plantacijas apie Valenciją. — Tik nevisada minkštai išverda — dažniausia pusžalius atneša sumaišytus su mėsgaliukais, žirniais (po kelis bent žirnius) ir pomidorų sosu, arba visai sausus.

Barcelonėje „Oriente“ viešbutyje netyčia susitikau — advokatą Jenkins su žmona iš Chicagos, savo bendrakeivius nuo „Magellanes'o". Oi kaip jai įkirėję Ispanijoje mėsos ir daržovių badas! Net išsirgus ir vis turinti pilies vartoti. Vakar, goglinėdama po sūrio su kava užkandžio susitinku amerikiečius Mrs. Squire su jos vyru. Jos vyras Sevilėje turįs vieta. Ji iš Penssylvanijos, Lancasterio — jaunutė moterėlė—atvyko pas vyrą gyventi. Ai kaip jai nusibodę vešbutyje — vien dėl tų valgių. Jiešką buto, kad savo virtuvę galėtų turėti. Siaip viskas gerai Ispanijoje, ji sako. Jau net neverkianti mamą palikus. Laive dažnai mamos verkdavo. Nudžiugo pamačius pažįstamą. Davė savo vyro biūro antrašą ir prašė jai rašinėti „from Lithuania“.

Juos sutikau irgi palei Katedrą. Kurgi daugiau amerikonus sutiksi! Ten fontana graži su dar gražesne stovykla. Čia jau Alcasar'as, čia jau San Fernando Plaza, kur ispanai snaudžia po palmomis apie fontaną ant akmeninių suolų, o svetimšaliai vaikštinėja arba sėdi palei kokią kavinę ant trotuaro, pasistatę kokio nors gėrimo stiklą.

Kad nuklydau tai nuklydau nuo sumanyto plano daug parašyti iš savo kelionės. Ši rytą turėjau viską gerai galvoje sudėsčius. Bet užsimaniau išsimaudyti ir galvą išsitrinkti. Paskui atsigėriau geros kavos (geresnės kaip kitur) su „pan tostado“ ir, kol plaukai išdžiūsta, manau priplieksiu didelį inspūdžių pluoštą iš Barcelonos, Valencijos ir traukinyje gyvenimo. Tačiau, regimai, trinkdama galva ir inspūdžių posmus sutaršiau, išėjo neįdomus laiškapalaikis. Berašant tarnaitė atnešė man pakelį fotografijų iš Montserrat.

Buvau nusitraukus vienuolyno kieme, kur yra stebūklingosios Montserrat Dievo Motinos stovyla didelėj bažnyčioj kalnų viršūnėse. Zadėjo anksti viešbutin prisiūsti. Nesulaukus, prieš išvažiavimą, paprašiau viešbučio Oriente Barcelonoje consierge'o, kad prisiūstu. Palikau jam 10 pesetų už tą patarnavimą, nes be patepimo maniau, gal vien prižadu pasibaigs. Taigi šiandien ir atsiuntė, tik ne atvirutes, bet kietas fotografijas. Nepatogu net siūsti. Fotografas traukė meldžionių procesiją, tad ir aš panorėjau turėti atmintį. Daug meldžionių tą dieną atvyko — prieglaudų vaikų (kokie jie riebus) su vienuolėm ir šiaip žmonių būriai su kunigais.

Montserrat kalną paskiau aprašysiu. Ten vien bažnyčios, koplyčios, stacijos aukštyn aukštyn, lyg Kalvarijos. Ir pietavau vienuolių restaurane po bažnyčia su stebūklinga juoda — Madonos su Kūdikieliu — stovyla.

Dar įdomesnė buvo kelionė autobosu į kalnus. Prig rūstas autobusas. Viduriu yra siaurytės sėdynės. Abiem šonais dviejose eilėse kunigai: Filipinų salų vyskupas, jo sekretorius, prelatas ir keli Barcelonos kunigai, svečių palydovai. Filipinų prelatas ir vietos prelatas barcelionietis, sėdįs šalia Filipinų vyskupo, labai stori, šiltą prakaitą nuo kaktų braukosi. Jei takelyje kedutėje pasodys storą, jiems visiems bus perankšta.

Lyg tvčia įkliuvo ten vyriškis irgi apvalus ispanas. Aš dar vis laikiu vietos palei autobosą.

Kur mane įtalpinti?

Nagi vyriškis iš tarpo storų prelatu pasiūlo man užleisti vietą. Aš sutinku — by tik važiuoti.

Visi kunigai nusišypsojo, ėmė visi keleiviai autobuse juoktis, būk kaip gera, jog laibą žmogvstę tarp jų pasodino.

Tuoį bendra kalba. Filipinų prelatas storulis greta manęs truputį moka angliškai, taipgi Filipinų vyskupas ir jo sekretorius. Tad ir pasikalbėjom linksmi labiausiai apie amerikonų antimestiną amerikanizacijos politiką. Visi jie nepatenkinti amerikonų valdžia. Prelatas labiausiai. Esą, mes katalikai ispaniškai kalbame — nieko bendro su protestonų tikyba nei amerikonų angliškais papročiais neturime. O jie vien tik savo, „english, english“ spraudžia visur.

* * *

Rengiuosi Granadon, iš ten Malagon, vėl Cadiz'an ir į Marocco. Gal nebus didelių audrų, tad

šiuo apsilankymu Ispanijoje noriu ir Afrikos sklypelį pamatyti. Matyti jį giedrioje dienoje iš Cadiz'o.

Nuoširdžiausius linkėjimus iš mano pastogės Sevilleje. Ir ta pastogė dabar lyg malonesnė, kitur pasitrankius. Asilai su mulais, tiesa, vis pabliauja praeidami su prekėmis. Bet priešais mano langą yra vienuolyno mokykla. Girdėt, kai vaikai pertraukose gieda ar maldas kalba. Tik per kelią mulų bei asilų gražus tvartas — mūro žemos, baltos sienos porcelėno plytelėmis išdabintos. Gatvė švari nei šapelio. Gerai čia pasilsėti.

ISPANU KALBA, LITERATURA.

Patarėt man ilgiau pabūti Ispanijoje ir pati to norėčiau. Ji taip nepanaši į kitas šalis, kurias lig šiol aplankiau, — savo kultūra, gamta bei papročiais. Dėja, per menkas mano apsipažinimas su vietos kalba, — geriau sakant kalbomis — nemaža kliūčių sudaro išpūdžių rankiojime.

Prieš iškeliaudama Ispanijon, privalėjau bent kiek rimčiau pasimokyti hablą espagnol. Bet tą Amerikos lietuvių laikraščio vedėjos užsiėmimų aibis, antra patikėjau Jūs asistento ispano Padre Glen tvirtinimais, būk jojo diedu gimtinėje visur prancūziškai susikalbėsianti ir nusiraminau. Tuomi padariau klaidą, kurią nūnai prisiėina apgailėti.

Tiesą pasakius, toji ispanų kalba netaip jau lengva išmolti. Su vienais kastiliškai, su kitais katalioniškai, su trečiais galicijiškai, dar su kitais andaliuziškai reikia laužyti liežuvis ar bent mokytis laužyt. — Visos šios romėnų kabos čionais vartojamos ir kiekviena esanti, ispaniška. Kastiliška, rolo, man prieinamiausia, kadangi panašiausia į prancūzų kalbą, nors daug arabišku, gotų bei graikiškų žodžių ji pasisavinus. Castilano esanti prakilniausia lotynų kalbos duktere ir ją kalba du trečdaliu Ispanijos gyventojų. Teisingai ji skaitoma tikraja ispanų kalba. Išpardžių dažnai man tekdavo nusistebėti, įkliuvus

ispanų draugijon, kuomet kas nors užklaudavo ar aš mokant „castilano“. — Kodėl ne ispaniškai, o kastilioniškai turėčiau mokėti? — galvodavau sau viena. Paskiau supratau, jog kastiliškoji reiškia šiais patį, ka ispanų kalba.

Katalioniškoji — tai provincijos dialektas. Sevilleje, Triana viešbutyje esama tarnų kataloniečių. Kai prieina kokiu reikalu su jais pasikalbėti, tai be tarptautinės pirštu kalbos pagelbos, veltui būtų demonstruoti savo žinojimą ispanų kalbos.

Galicijiškai kalba labai glaudžiai susigimina su portugalų kalba. Kelionėse susitinki su įvairių Ispanijos dalių gyventojais. Su vienais lengviau susikalbėti, kitus sunkiau supranti. Bet kuris kurią minėtų kalbų vartoja — nebesugraibau. Tik kai koks humoristas bendrakeleivis ima pajuokti andaluzų ar katalonų tarmes, tada ir neklausus žinau, jog castilano kalbamės. Tačiau mokant bent paviršutiniai nors vieną Ispanijoje vartojamų kalbų, galima ir su visais susikalbėti. Tad, kiek leidžia aplinkybės, stengiuosi castilano kadangiusia įvairių žodžių bei sakinių išidėmėti, kad palengvinus sau ekskursijas į ją turtingą literatūrą.

* * *

Ispanų literatūros ankstybesni paminklai pasižymi poezija. Ju tarpe „Poema del Cid“ tipinga žestu daina, parašyta bene dvyliktojo šimtmečio gale. Tryliktame šimtmetyje jau ryškiau pasiro-

dė kastiliškoji literatūra. Tame laikotarpyje buvo parašyta eilė tikybinių poezijų nors menkos vertės. Gonzalo de Berceo, pirmutinis ispanų autorius, kurio vardas užsiliko, parašė šventųjų gyvenimus ir Sventčiausiai Panelei giesmes. Gi Kastilijos karalius Alfonsas parašęs — „Leyes de las Partidas“. Tasai jo veikalas buvo paskui visai Ispanų teisdavystei pagrindas. Nors esama abejonių, ar Alfonsas pats parašė, ar kam kitam paliepė tą darbą atlikti. Karaliaus literatini skoni rodo paveldėjo jo giminaitis — broliūnas Don Juan Manuelis, geriau žinomas vardu Conde Lucanor arba Libro de Patronio. Jojo daugybė trumpų pasakėlių buvo ilgiems metams pavyzdys sekantiems panašiu rašinių autoriams.

Kaipo originaliausi keturiolikto šimtmečio rašytojai pasižymėjo kun. Juan Ruiz ir rabinas Sem Tob. Pirmasai rašė erotiškias eiles su moralizuojančiom pasakom ir šventomis giesmėmis; antrasai paliko daugybę moralizuojančių sakinių Biblijos ar rytų šalių šiužetais.

Prozos kuriniais pirmieji amžiai negali pasigirti: — jų maža buvo patiekta ir tai menkos vertės, kadangi tuomet daugiausiai vartojo lotynų kalbą. Alfonso Išmintingojo nurodymais ir priežiūroje tapo paruošta Grande y General Historia — nuo pasaulio sutvėrimo iki jo paties laikų.

Tą darbą toliau tęsė valdiški kronikieriai. Pedro Lopez de Ayala surašė savo dienų karalių istoriją. Labai gudriai jis nukarikatūravo savo laiko įvairių kliasų draugiją veikale „Rimado de Palacio“.

Dantės ir Petrarko įtaka palietė ir Ispanija. Enrique de Villena (1384—1434), Marquis de Santillan (1398—1485) ir Juan de Mene (1411—56) žymiau praskėtė ispanų literatūros plotmės, iš pradžių savo pedantiškai didaktiškais raštais, paskiau ir populiariais epizodais bei apysakėlėmis.

Penkioliktame šimtmečiuje ispanų literatūron įteka nauja sriovė — karžigysčių romanai (Libros de Caballerias). Pirmutinės ir geriausios šios rūšies knygos Amadis de Gaul, vertimas iš portugalų eilėraščio, buvo neišsemiamas šaltinis sekantiems rašytojams, kol juos nenustelbė garsioji nemari Cervantes'o „Don Quixote“ satyra. Taisai veikalas buvo savo lakų unikatasis; jis neberanda sau lygaus ir po šiai dien nei ispanų nei kitų tautų literatūrose. Su Don Quixoto pasirodymu pamažu pradeda nykti karžiginiai romanai. Cervantes'o ir Lope de Vega kūriniai, atvaizduoją piemenų gyvenimą, nors toli neatitinkamą tikrumai, buvo mėgiamiausi žmonių skaitymai. Greita su tom apysakom nemažesni pasisekimai turėjo Le Sage'o realistinės novelės — Novela Picaresca, kurių geriausia yra Gil Blas. Kitas pirmesniųjų panašių raštų šešiolikto šimtmečio viduryje — tai Lázarillo de Formes. Pirmutinę, bet silpnoką istorinę apysaką parašė Hita (1595—1604) „Guerras de Granada“.

Tame pat laikotaryje (1407—1454) karaliaus Jono II rūmuose išgalėjo provincijinės literatūros įtaka, pagimdžiusi eilę naujų poetų. Tos mo-

Kyklos autorių darbai sutraukti garsiname „Gacionero de Baena” rinkiny. Penkiolikto šimtmečio pabaiga davė Calito y Melibea tragikomediją La Celestina, kuri savo gyvais bei teisingais vaidais daugiausia skaitytojų įgyjo.

Moderninė, argu šių laikų ispanų drama prasideda, galima sakyti, penkioliktame amžiuje, kai Juan de Encina parašė eglogus — apibudinančius piemenų gyvenimą vaidmenis. Gil Vincente ir Torres Naharro, sekdami Enciną, patobulino scenišką literatūrą, tačiau Lope de Rueda pats vaidintojas ir vaidmenų rašytojas (1550) teisinga skaitomas Ispanijos dramatistų tėvu. Taip jį vadina ir Cervantes'as.

Cervantes pradėjo savo karierą kaip dramatu autorius. Tačiau jojo du pirmesnieji veikalai „La Numancia” ir El Trato de Argel” nerado pasisekimo. Lope de Vega taipgi parašė apie du tūkstančių dramų ir jomis labiausiai jis įgarsėjo, Calderon de la Barca (1600—81) pergyveno savo šalies auksinę dramos gadynę. Jis labiau filosofas, atėrgus ir aukštesniais idealais negu Lope, buvo plačiau žinomas kaip gražių eilių rašytojas, o ne kaipo dram aturgas. Tirso de Molina (1571—1648) vyriausia pasižymėjo sudramatizavimu pasakų apie Don Juan Tenorio — veikale „Burlador de Sevilla”. Moreto patiekė ispanams savo žymų dramata Desden. Kiek daug dramų tais laikais buvo pagaminta žinomų ir nežinomų autorių, sunku išskaitliuoti; — jos kaip tvanas užpylė Ispaniją.

Lyriškoji poezija pasiekė savo viršūnės šešioliktojo amžiaus pradžioje. Herrera apdainavo savo laikų pergales ir nepasisekimus; Luis de Leon sėmė siužetus iš gamtos, nuošalystės ir tikybinių apmąstymų. Broliai Argensola daugiau pasižymėjo savo geru skoniu, nekaiš poetiniais įkvėpimais.

Ispanų baladų pradžia tačiau miglota. Didelę jų dalis buvo surankiota šelioliktame ir septynioliktame šimtmečiuose. Savo turiniais jos skirstoma į tikybinės pasakas ir Arturo bei Karoliugu gadynių apyračius. Tačiau įdomiausios tarpe jų tai išgarbinančios savo tautos bei maurų, su kuriais ispanai kovėsi, karžygystes.

Septyniolikto šimtmečio pabaigoje Ispanijai nusileido garbės saulė, kartu ir jos literatūrai. Sekančiame amžiuje vos keli rašytojai užsitarnauja paminėjimo. Padre Isla savo veikale Fray Gerundio pajuokė sumaniai žemą mokymo laipsnį. Samaniego ir Yriarte rašė gudrias pasakas Lafontaine'o pavyzdžiais. Aštuoniolikto šimtmečio pirmoj dalyje įsteigta Akademija paruošė puikų žodyną. Literatūrai apstingus, iškyla Moratus, papildydamas garbingą Ispanijos dramatistų skaitlinę.

Karas dėl nepriklausomybės, išjudindams ispanus iš miego, patiekė jiems ir naujų literatūros kūrinių. Klasikų srityje minėtini lyriškos poezijos Quiatana ir Duque de Rivas. Espronceda — eileraštis — persisunkus Byrono įtaka. Jos pavyzdį artimai sekė paskesni rašytojai: Zorila, Nunez de Arce ir Campoamor. Istorikai,

kritikai, mokslininkai, kaip Juan Valera, Menendes Pelayo, Pascual de Gayangos ir Canovos del Castillo, tinkamai tęsė Sanchez'o ir Sarmiento pradėtą darbą.

Devyniolikto šimtmečio pačioj pradžioj Fernan Caballero ir Trueba pasižymėjo raštais, kuriems motyvus sėmė iš savo žmonių, savo šalies ir to laiko gyvenimo. Vėliau Ispanija susilaukė Juan Valera geriausios to šimtmečio apysakos „Pepita Jiminez“. Emilia Pardo Bazan puikiausiai nupiešia savo žmones ir laikotarpi. Alarcon, Perez Galdos ir Palacio Valdes labiausiai buvo įvertinami svetimose šalyse. Blasco Ibanez „Keturių Raitelių Apokaliypse“ autorius bene bus plačiausia pagarsėjęs tarpe Ispanijos paskiausių rašytojų. Drama didžuoju savo Echegeray'um. Istorija gi apima žymiausią dalia medžiagos rinkinius ir daugybę bragintinų atspaudintų monografų.

DAILE.

Ispanijos menas, kiek tenka pastebėti, jo vyriausiuose brožuose, skiriasi nuo kitų tos rūšies tvorų — savo gryniausią laisvę, taip paprastai plaukiančia iš žmonių širdies, kuri tai ypatybė, regis, amžiais išlaikė tautinės dvasios savitumą. Meticizmas, ypač plastikos veikluose, matomai, aukšto išsivystymo laipsnio pasiekęs. Tačiau, nepaisant kaip tikybiniai jausmai veikė ispanų dailininkų tvėrybinę vaizduotę, jie visgi nepamiršdavo ir pozityvumo tikro įpinti į savo kūrinis. Jau ankstybiausiuose (IX—XII šitmečtu) ispanų tapybos paminkluose — miniatūrose ir senuose rankraščiuose galima pastebėti aiškus, stiprus tautinės dailės būdas, kuriame realizmas jungiasi su bizantėnų tradicijinėm liekanom. Irlandų gražiaraštis ir muzulmonų dailė sudaro tamprų stilių — gyvą spalvomis ant ryškaus realizmo pagrindo.

Iš rytų Ispaniją palietė Sienna mokyklos įtaka Bassa'os tapyboje, kaip kad Santa Peldros vienuolyno San Miguel koplyčioje, taipgi reredai karaliaus rūmų koplyčioje Barcelonoje. Šioje įtakoje didesniu savitumu išsizymi Juan Daurer iš Palma Mallorea, kame ir jo veikalų stambi dalis slepiasi. Jojo mokiniai — Pedro Serra — Juan Rodriguez ir Gerado Starnina (florentietis) inėšė ispanų dailėn itališką įtaką.

Kitas gi florėntietis Nicola piešė jau aiškaus ispaniško pobūdžio freskus vyriausioje Salamanca katedros koplyčioje.

Netrukus flemingų dailės įtaka pradėjo varžytis pirmenybe su italų įtaka. Pirmųjų mokyklą vyriausiai atstovauja Jorge Ingles. Arti šimtmečio pabaigos tačiau grynas Kastilijos stilius pradėjo narsiai kovoti, kad nugalėjus šiaurės bei Italijos įtakas. Pedro de Borrugente Kastilijoje pasižymėjo kaip pirmas gilus bei stiprus realistas. Alejo Fernandez Andaluzijoje įbriėžė savo vardą su tikru andaluziečio švelnumu, patraukimu bei graci a savo puikiam „Rožių Mergelės“ paveiksle šv. Onos bažnyčioje Sevilės miesto Triana daly, — taipgi Virgin de Conguestadores karaliaus rūmuose Alcazare — irgi Sevilėje.

Apie 1505 du Leonardo da Vinci ispanai mokiniai — Llanos ir Fernando Yonez ilieja aiškia renaissance'o sriovę garsiam paveiksle „Šv. Panelės Gyvenimas“ Valencijos Katedroje.

Tačiau Sevilė užvis labiausiai traukė į save pasaulio dėmesį su belgiška ir flemingine studijuotina daila. Danas Sturmio, Bruxeles belgas Pedro Kempener, — kurį seviliečiai pasiskubino susispaninti į Pedro Campana, — buvo tipingi flemingai. „Nuzengimas“ bei „Maršalai“ Sevilės Katedros altoriuje ir šv. Onos altoriaus dalis „Adoracija“, Leonos katedroje „Magiai“ ir „Madona“ Berlyno Muzėjuje — tai Pedro Campana didelio talento darbai. Cordovoj Pablo de Cespedes įgarsėjo labiau literatiniais skoniais ne kaip savo šepetėlio jėga.

Nemenkesnės garbės pasiekė ir Luis Morales, vadinamas „dieviškuoju“. Jo paveiksluose gėriesi švelniu lepnumu, ramiu nuolankiu maldumu bei asketine skaistybe, — kas labiausiai veikė Pilypą II-įj.

Prieš flemingų įtaką iškilo stiprus, užsigrudinęs ispanas Sanchez Coello, kurio stilius šiek tiek primena pirmesnius Velasquez'o kūrinius.

Tačiau, nors būtų sunku įtikėti, tą reakcijos mokyklą sukūrė flemingas Antonio Moro, didis Ispanijos mylėtojas. Tą meilę jis perdavė ir savo mokiniams — Sanchez Coello'ui ir Pontoja de la Cruz'ui, — kurių piešiniai ryški šalta, rimta tikrai ispaniška tobula elegancija.

Apie tą laiką pasirodė, it fenomenas, genijus El Greco — expresionizmo patriarka, — padaręs tapyboje perversmą ir kuris nevien savo gadynėje buvo, bet ir po šiai dien tebėra neišsiamemu pavyzdžių šaltinis dailės kūryboje. Karštas, energingas Domenico Theotococopulis, išgijęs Ispanijoje El Greco varda, stengėsi, atsidėjęs, atvaizduoti viršgamtinius dalykus giliu dramatišku būdu. Viskas jo kūriniuose atrodo taip nepaprasta, bet jis puikiausiai išreiškė savo nuodugniniį ispanų minties supratimą. Nors El Greco gimė savo tikroji tėvynėj Kreto saloje, tačiau dvasios tėvynę bei namą atrado Ispanijoje.

Reikia stebėtis ir to genijaus didele, stipria asmenybe. Teknikoje jisai sekė Venecijos mokytojus, tačiau jų neviršijo, kadangi niekad neiš

nesistengė juos pralengti. Jojo paveikslai pasi-
žymi labiau minties gilumą, nekaip įvairumais.
Iš savo aukštos technikos jis stačiai pasineria
dyvasios dausėse.

El Greco taip kietai suispanėjo, jog jis ir pa-
liuosavo ispanų tapybą iš svetimų, — nuolat tarp
savęs bekovojančių, itakų bei misticizmo. Tokia
dailininko naujanybė tačiau neatitiko Pilypo
II-jo klasiškiems skoniams ir tas karalius jo ne-
parėmė, nei nesuprato. Tuomet El Greco nusigri-
žo į žmones ir piešė: piešė iš jų gyvenimo paveiks-
lus ir iš Sevilės laivais gabeno juos Amerikon
Apsigyvenęs Toledo'o, jis nevien piešė žmonėms,
bet lygia dalia piešė ir ispanų sielą savo caballe-
rosų ir mistiškų siekinių vaizduose.

El Greco stengėsi sekti bent iš tolo, kiek ben-
drai pajiegiama genijai sekti — jo mokiniai Luis
Tristan ir dominikonas Juan Bautista Mayno.
Kiti žymesni jo sekėjai — minėtini: Blas Munozis
Lorca ir Pedro Orrente. Pastarasai persikėlę
iš Murcijos Valencijon, garsėjo lygiagreta su
didžiu tapytoju Ribalta. Sis — Corregio mokiny-
s — savo puikiausius darbus paliko Algemeso ir
Porta Coeli, Kartūzų vienuolyne, iš kur jie pate-
ko Valencijos muzėjun.

Ribalta'os mokinių eilėje — Jose Ribera išvys-
to aiškų savo lentą kaipo smarkus, nenuilstamas
realistas. Savo karštą Ispanijos meilę nusigabe-
nęs Itajon, pasižymėjo „El Espanoleto“ vardu.
Jojo linijose mažiausių iki smulkmenų išlaikytas
tobulumas. Jisai visom jėgom siekė realizmo ir
puikiai jį atvaizdavo. Turtinguose spalvomis bei

energija tryškančiuose jo paveikluose asketai bei elgetos daro gilau išpūdzio.

Sevillės didžioji mokykloj užima nepaveržiamą vietą tapybos istorijoje Velasquez. Jis yra vienintėlis, isikūnyjęs realistas, visatos plotniū piešėjas, kuris sau lygaus šimtmečiais nesurado.

Gal jam stinga El Greco stebūklingo genijaus — pagauti pozuojančių sielas ir būdą, tačiau jis patraukia savo stebėtinu talentu, apibudindamas piešiamus asmenis. Pavyzdžiui, Austurijos valdančios giminės jojo atvaizduose aiškiausiai atidengta fizinio išsigimimo pėdsakai. Gi jojo karaliuose — mažąsmogiuose — atskleista visos protinio iškraipymo ydos.

Velasquez siela ir kūnu yra tikras aristokratiškasis ispanas, — suvis nepanašus į Goya, kurį patraukė pigaus populiarumo blizga. Taip Pilypo IV-tojo portretas ryški stiliaus grynumu bei grožiu ir tarsi, dvelkia nuo jo dvasios švelnumas. Velasquez'o gilus asketinis realizmas ypač puikiai perstatytas vienuolių paveikluose Guadaloupe vienuolyne. Jau vien dėl tų dailės kūrinių Guadaloupe'as galėtų būti tautinės ispanų meldžionių jos vieta.

Zurbarano asketinė sąvoka Juan Valdes Leal išplėtė tragedijon iki kulminatyvinių fazių. Jis, rodo, linkęs į gyvenimą žiūrēt iš „sic transit gloria mundi“ (taip praeina pasaulio garbė) matymo kertės. Tą tragizma jis atidengia Sevillės Hospital de Santa Caridad koplyčioje didingame mirties bei supuvimo vaizde „Prostrimerias“, apie kuri Murillo išsireiškė, jog į jį bežiūrėdams, norė-

Jęs nosi užsikimšti, — taip rodos net dvokia tame paveiksle ištizes lavonas. Kitą didžiulį, begalo ispūdingą Valdes Leal piešinį — Sveč. Panelė su šv. Jonu begrižtanti nuo Kalno Kalvarijos, — kuriame žavėtinai gražiai supintos spalvos bei lepnumas, — teko matyti Sevilės Muzėjuje.

Zurbarano rivalius Bartolome Estaban Murillo išsižymi švelniu misticizmu, siekiančiu jo mėgiamos ekstazos. Paviršutiniai sprendžiant, Murillo buvo vadinamas susigaubusiu, kukliu tapytoju, bet ištikrųjų jo kūriniai ir pasižymi tokiu skaudžiu dualizmu. Kaipo ispanas juo labiau andaluzietis, jis savo realizmu, — kuris taip vaizdžiai pasireiškia jo vaikuoselgetose (Dresdeno Muzėjuje) ir pavargėliuose, kurių žaizdas aptaiso Vengrijos šv. Izabelė — jis svajoja apie dangiškus regėjimus ir eina prie idealo. Tačiau jo supratimas to idealo ima paprasčiausias formas. Ramumas, švelnumas ir mėlynė debesynai iššlakstyti sidabru bei rožem. Ir tame jis parodo savo genijų.

Antonio Puga, Juan Bautista del Mazo ir Carreno buvo uolūs Velasquez'o sekėjai. Kitusgi Sevilės talentus, kaip Mateo Cerezo, Antolines ir Rizi labiau patraukė Vandyko stilius ir Venecijos įtaka. Madrido mokyklai garbę gražina dalinai Claudio Coello; kurio paveikslas „La Santa Forma“. Escorialo zakristijoje ryški įkvėpimu, jėga ir stiliaus gražna.

Pilypui V-jam apėmus Ispanijos sostą, klasinė tapyba pradėjo užleisti vietą prancūzų stiliui vestam Houasse'o, Rauc'o ir Vanloo. Su tais sti-

liais stengiasi kovoti Antonio Palomino — įžymus gamtos vaizduotojas, ir Luis Menendez, kurio ramaus gyvenimo paveikslai net per daug realistiški. Bet jų pavienės pastangos nerado pasipirties, ir karalius labiau palankavo svetimiams dailininkams, — kaip Giaquinto, Juan Bautista Tiepolo (su aco vaikais) ir garsiam vokiečių portretistui Mengs'ui.

Tame ispanų tapybos pašlijimo laikotarpyje pasirodė Bayeau su savo stiliaus dailumu, ir jo freskai Toledo Katedroje buvo pukižusi tos rūšies veikalai iki netikėtai iškilo Goya.

G o y a kūriniuose vyriausiai išsizymi šiurkštus gyvenimo bruožai, tačiau suminkštinti ir išdailinti genijaus artizmu. Jis labiau formaliai, išoriniai ima dalykus, negu įkvėpimu. Jį veikia pašalinių revoliucijų idėjos ir jis nesistengia ner-tis misticizman. Goya parodo realizmo ženklus netokioj paprastoj atviroj formoj, kaip Velasquez, kuris visuomet buvo objektyvus. Ne, jį subjektyvumas nuolat rišo prie žemiškų interesų, kuomet norėjo pasiektie idealo. Jį galima apibudinti kaip o' šaltą savo laiko įvykių tėmytoją ir vaizduotoją. Apdovanotas gamtos reta technika, iškalbingu stilium bei spalvų audinio dideliu nusimanymu, jis beveik panašus į Velasquez'ą kaip liūdyja generolo Urruta jojo nupieštas paveikslas. Kuomet jį pagauna kartais mistiškas įkvėpimas, jis apvainikuoja tokius savo darbus „Paskutinės San Jose de Calasanz Komunijos“ vaizde, Escolapias bažnyčioje, Madride.

Madrido Muzėjuje de Prado Goya dailės veika-

lai užima plačiausią skyrių, kur ytin gilaus išpūdžio daro jojo „El Dos de Mayo“ milžiniškas, skaidrus realizmo vaizdas, portretas, kaip sukilę ispanų patriotai prieš prancūzų imperijos kariuomenę, buvo žiauriausiai išskersti 1808 metų gegužio 2 diena.

Po Goya įsigali neo—klasiškas David'o stilius, kurį perima Juan Antonio de Ribera ir Jose de Madrazo. Kaip išimtis prieš tą bendrą palinkimą sužibo akademiko Vincente Lopez'o žvaigždė, kurio ypač konturų linijose ryški nepaprastas talentas, — bet šiaip jis buvo artimu sekėju Lucas ir Alenzo, taipgi Esquifelio pavyzdžių.

Kuomet tapybos tradicijinis idealas rodėsi zuves, du trumpo amžio dailininkai — Rosales ir Fortuny įbriežė savo gryną, tobula stilių, nurodant tikra, tiesų kelią savo įpėdiniams. Pirmasis, persisunkęs Velasquez'o idealais, savo talentą įamžino didžiais istoriniais atvaizdais — ta nauja David'o ir Verneto įtakos paseka. Fortuny gi sėmė motyvus vyriausia iš žmogaus gamtos bei papročių, į kuriuos jis įdėjo ugnį, energiją, gracija, judėsių lengvumą, — žodžiu pačią gyvybę.

Retai kuri mokykla susilaukė ispanų menininkų tokio bendro pritarimo, kaip toji. Tai įtakai pasidavė tokios žymenybės kaip Don Raimundo de Madrazo, Jiminez Aranda Serra, Ferrant, Pradilla, Palmaroli, Martinez Cubell, Moreno Carbonero ir Mundoz Degrain, Sorolla, Gonzalo de Bilbao ir Rusinol ypač narsiai kovojo su priešrafaelinėm idėjom, atgabentom iš Anglijos.

Manrteñez Montanés — buvo andaluzietis kiaurai ir virš savo talento. Gregorio Hernandez išreiškia Katalionijos religinius jausmus. Martinež Montanés gi iškelia aikštėn andaluziečių giliausias tikybinės mintis savo skulptūriniuose vaizduose, pamėgždžiodamas sevilliečių „saetas“ — (ju maldingus Dievo garbinimus su muzika). Savo laisvę, savaimiškumą jis išvystė daugiausiai bestudijuodamas Torrigiano ir klasiškas statulas Pilato rūmuose — Sevillėje. Jojo gi andaluziška dailė — pati savaimė parodo, iš kur semtas įkvėpimas. Siuo atžvilgiu jis labai panašus į bendrai visus savaimiškus, nuoširdžius andaluzus dailininkus. Nuolatiniu besiveržimu prie idealizmo bei ekspresionizmo jis bendrauja su Murillo; realizme gi jis artimas Velasquez'ui. Kita pažymėtina Montanés'o kūryboje — bendrai charakteringa visų andaluziečių vaizdodirbių ypatybė tai procesijinis darbo būdas, kuriame norima sujaudinti žmonės maldingomis procesijomis po gatves Didžiosios Savaitės mistiškose naktyse. Jos buvo giliais, išpūdingais gavėnios pamoksluose apmąstomų paslapčių išreiškimais. Sevillėje su Montanés'o genijum jos išdirbo „Kristaus Mešišės“ nepalyginamą modelį, kuris daugelį Renaissance'o dailininkų galėtų nustelbti. Toks Montanés'o talentas pasikartoja jo atvaizduose „Kristus ir taurė“, „Gailestingumas“, — kurie tiesiog yra klasicizmo stebūklais. Vaizduose „Mūsų tėvas Kančių Jezus“ — spindi pati Nekalčiausia ramybė ir savęs išsižadėjimas. „Viešpats didės galybės“ kūrinį ryški didingumas, dievys-

tē ir kantrybē. Ši atvaizda nekurie skiria kitam Andaluzijos meninikui, Juan Mena'ui — „Vergara Kristus" ir „Geroji Mirtis", Sevillēs universitete, autoriui.

* * *

Na, jau perilgas laiškās išējo, benagrinējant tuos išpaniškūs dailēs kūrējus — vaizdininkūs, o visgi persilpnai juos pati nuvaizdāvau. Kad juos tinkamoj šviesoj parodyti, — ne nevieno laiško reikētū, bet prisieitū parašyti storiausias knygas. Palieku tā darba mūsiškiams meno studijoza ms.

Viso geriausio

KUN. A. MILUKO PAMINEJIMAS.

Šių (1931) metų kauniškio dienraščio „Ryto“ N. 113 (2179) — skaitome prelado A. Dambrausko (A. Jakšto) straipsnį „Kun. Antanas Milukas — Jo literatiško veikimo 40 m. suakties proga“, kurį čia pakartojame:

„Man neteko arčiau susipažinti su kun. A. Miluku. Bet susirašinėti su juo turėjau progos nesykį. Prieš porą metų aš jį akartodamas raginau mūsų „Žymesnybių Žodynui“ atsiųsti savo autobiografiją. Kad ir negreitai, bet vis dėl to jis ši mano prašymą įvykdė. Iš tos jo autobiografijos aš ir patieksiu čia svarbesnių žinių apie jo gyvenimą ir veikimą, papildydamas jas faktais iš kitų šaltinių sužinotais.

Antanas Milukas, kilme dzūkas yra gimęs Seštokuose birželio 13 d. 1871 m. Išbuves 3 metus Rudaminos pradžios mokykloj, toliau mokės Marijampolės gimnazijoj 7 metus. 1890 m. pastoj Seinų seminarijon. Čia nuo pirmų metų apsieiškė jo grynai lietuviškas nusistatymas ir nepaprastas organizatoriškas talentas. Jo sukurtos slaptos klierikų „penkiukės“ ėmė stropiai veikti. To veikimo tikslas buvo nekalčiausias — mokyti lietuvių kalbos ir rašybos.

Darbas sekės. Studijuota lietuvių kalbos gramatika, rašyta referatai. Tarp klierikų Milukas pastebėjo keleta literatiškų talentu. Norėdamas jiems duoti darbo jis 1890 m. steigia jiems slaptą rankraštinių laikraštį „Knapt“, vėliau pavadintą tinkamesniu „Vilties“ vardu. Zy miausis to laikraščio bendradarbis buvo Pr. Būčys, dabartinis Olimpijos vyskupas, švenčiaus taip pat šiais metais savo literatiško veikimo 40 m. jubilėjų.

Sis karštų jaunuolių veikimas ir jų draudžiamo „Varpo“ neatsargus palaikymas atkreipė žandarų akį. A. Milukas ir J. Sutkaitis, kaipo to „draustino“ judėjimo kurstytojai buvo 1891 m. pašalinti iš seminarijos. 1892 m. pavasarį Milukas, pabuęs kiek Tilžėje, atsirado Amerikoje ir buvo kun. A. Burbos įpirštas „Vienybės Lietuvininkų“ redaktorium. Bet redaktoriauta jo neilgai. 1893 m. rudenį, pramokęs kiek angliškai, jis įstoja Philadelphios vyskupijos seminarijon. Cia bebūdamas ir klierikų A. Kaupo ir J. Zilinsko padedamas, įkūrė „Lauryno Ivinskio Amerikiškai — Europišką Draugystę Lietuvių Skyriui prie Paryžiaus Parodos (1900) ruošti“.

1896 m. išventintas kunigu, gavo vikaro vietą prie šv. Jurgio parapijos Senandoryje; 1899 m. ėjo vienerius metus klebono pareigas Brooklyne Angėlų Karalienės parapijoje, paskui vėl vikaravo Senandoryje. 1901 m. išvažiavo studijuoti Friburgo universitetan.

Be mokslo kun. Milukas vykdamas Friburgan turėjo ir kitą platesnį tikslą — užmegst

glaudesnius santykius su lietuviais rašytojais, besimokinančiais užsienių universitetuose ar tar-naujančiais įvairiose Rusijos istaigose.

Grįžęs iš Friburgo, jis iki 1908 m. vikarauja Senandory, klebonauja Girardvillės ir Gilbertono parapijose, o vėliau Philadelphijoj prie šv. Jurio bažnyčios. Pastaroj vietoj iš išbūna 5 metus, įku-ria parapijos mokyklą ir nuo 1914 m. klebonauja Maspethe, N. Y. prie Viešpaties Atsimainymo bažnyčios.

Rašyti pradėjo jis į laikraščius („Varpa“ ir „Ukininką“) dar Seinuos būdamas. Uoliai daly- vavo „varpininkų“ slaptuose susirinkimuose, kaip seiniški klierikų atstovas. Būdamas „Vie-nybės Lietuvinkų“ redaktorius, jo paties ikur- tos vysk. Valančiaus Draugijos padedamas, išlei- do Tilžėje „Lengvą būdą pačiam per save išmokti rašyt 10,000 egz. Bene tais pat 1892 m. atspaus- ta Tilžėje, jo dar Seinuose išversta brošiūrėlė „Apie Dangu, Saule, Žeme ir kitus svietus. Beredakto- riaudamas prie „Vienybės Lietuvinkų su kun. A. Burba įkūrė „Rašliavišką Draugystę“, kuri per keletą metų apmokėdavo „Vien. Lietuv.“ korespondentus: Zaltį — Dovaina Sīl- vestra vičių ir Stagara V. Sliakį. 1894 m. įkūrė Senandory „Garsą Amerikos Lietu- vių“, kuri nuo 1896 m. yra paėmęs savo globonų ir tais pat metais jam leisti sudarė kunigų (apie 12) bendrovę. Tos bendrovės nariai turėjo teisę laikraščio spaustuvėj už nominalę kainą spaus- dinti lietuviškas knygas. Pasinaudodamas tają privilegija kun. Miluka 1896 — 1891 m. yra išlei-

des apie 17 knygelių, kurių dauguma buvo be leidėjo vardo, kad neužgautų kitų „Garso A. L.“ bendradarbių. Štai tų knygelių vardai: Sūdna Diena Diena Ivinskio vertimas mas, Jonas iš Kempės ir Silka, Gipsinis Jotis, Tetervinams burkuojant, Zentas dėl Parodos, Nesipriešink, Baltas Karžygis, Duonos ieškotojai, Du broliai, Rinkimas vaito, Paskutinės mišios. Lietuviškos kanklės, Devoniškių Kryžius, Birutos kalnas. 1897 m. prie „Garso“ ėjo kun. Miluko „Lietuviškas knygynas“, kuriame buvo įdėtas kun. A. M. verstas veikalas „Bažnyčia ir Mokslas“.

Vėliau kun. Milukas išgyja savąją spaustuve, kurioj 1898 m. ir pradeda leisti trimėnesinį laikraštį „Dirva“. Pirmais dvejais metais ėjo per „Dirva“, o vėliau išleista atskiram knygom „Medega S. Daukanto biografijai, „Medega mūsų tautiškai vaistininkystei, „Basanavičiaus „Lietuviškai trakiškos studijos, paties leidėjo parašytos, „Rankvedis senoviškos istorijos“, „Pajautos Lizdeikos dukters vertimas ir Radzevičiūtės apysaka „Anima vilis“. Be to, jo buvo išleista „Lietuviškas Albm as su lietuvių veikėjų atvaizdais, Basanavičiaus „Lietuviškos pasakos“. P. Nerio „Populeriškas Rankvedis Fiziškos“ (su piešiniais. „Lietuviški

Dainiai XIX amžiaus pradžios.
„Rankvedis Senoviškos Istorijos“ II-ji knyga...

1900—1901 metais joišleidžiama „Trakiečių Dzūkų Dainos“, du tomu Sienkevičiaus „Tvano“ (leidėjo, matyt, nepastebėta antilietuviškoji to veikalo kryptis); du tomu kun. A. Burbos „Prozaiškų“ raštų, Katalikų Bažnyčios ir Mokslo“ II-ji laida, II-ji ir III-ji „Lietuviškojo Albumo“ laida ir trumpa „Mūsų tautinės samonės istorija“ anglų ir lietuvių kalbomis.

1902 m. bestudentaudamas Friburge globoja „Tėvynės Sargo“ ir Zinyčios“ redakcijų reikalus ir pirmojo iš tų laikraščių 1902 m. 4—4 n-riuose paskelbia savo „Naują užmanymą“ — sunaudoti dievobaimingu lietuvių pasišventimą mūsų spauda stiprinti. Sis sumanymas randa pritarimo (žiūr. „Tėv. Sar.“ 6 n-rv Augustaičio straipsnį „Lietuvaitės prie darbo“) ir padeda sumanytojui užmegsti santykius su šv. Krvžiaus vienuolėmis Ingenbohlyje Sveicarijoje, kur ir užsimezgė dabartinė šv. Kazimiero Seserų kongregacija.

Prieš grįždamas iš Sveicarijos Amerikon kun. M-kas tariasi su „Tėv. Sargo“ ir „Zinyčios“ leidėjais dėl tų dviejų laikraščių sujungimo su savo Amerikosoje leidžiamąją „Dirva“. Susitarimas išvyksta ir nuo to laiko pradeda eiti naujas „adviestesniųjų lietuvių laikraštis“ bendru „Dirvos-Zinyno“ vardu. Jis eina kas treas mėnuo iki pat

spaudos atgavimui. „Dirvoj-Zinyne“ buvo įdėta nemaž rimtų straipsnių ir originalės lietuvių beletristikos dalykų, k. š. A. Jakšto „Lieviškojo balsoi Lietuvos didikų, dvarinikų ir bajorų jaunąją kartą“ vertimas, Basanavičiaus „Medega D-ro V. Pietario biografijai. D. D. (Dzidoriaus Dumbrys — kun. J. Bikino) „Didžiojo jubilėjaus atbalsiai“, Statrijos Raganos „Viktutė“ V. Pietario „Algimantas“ ir k.

1904 m. kun. M-kas iš kun. Varnagirio atperka „Zvaigždę“, kurią teleidžia ir po šiai dienai. Iš „Zvaigždės“ spaustuves išsina taip pat nemaža žymių veikalų, k. š. kun. Geručio (J. Balvočiaus) „Pamokslai be kunigo“, iš vakarės ant Lemano ežero“, „Paklydėliai“, „Kunigo giminės“, „Susiskaldėliai“, „Jonukas Karklynas“ eina Lietuvos pažintų, taip pat Maironies „Znad Biruty“, vys. Valančiaus „Pradžia ir išsiplėtimas Kataliku Tikėjimo“, kun. A. Kaupo „Karvojaus Laiškai“, „Patrimpo Laiškai“ ir k.

1906 m. kun. M-kas yra nemaž pasidarbavęs tekuriant „Amerikos Lietuvių Katalikų Federaciją“.

1909 m. jis perkelia „Zvaigždę“ Philadelphion. Čia išleidžia savo paties parašytus „Skaitymai iš Sventųjų gyvenimų kiekvienai metų dienai su pa-

veikslais" 4-se tomuose. Pranaičių Julės „Iš kelionės po Europą ir Aziją", kun. A. Jusaičio „Lietuvių Tautos istorija ir dabartiniai siekiai tautišku atžvigių" ir daugel kitu.

Maspethte beklebonaudamas per kara, sudaręs artimesnį kontaktą su kelių žymesnių laikraščių redaktorais (New Jork Herald, Literary Digest), daug rašė anglų kalbose apie Lietuvą ir lietuvius.

Po didžiajam karui sudaręs su New Jorko kunigais „Lietuvių Tiesos Draugiją" (Lithuanian Truth Society), yra išvertęs anglų kalbon kun. A. Jusaičio „Lietuvos istoriją". Šitos draugijos vardu yra paskleides tos knygos keletą tūkstančių egzempliorių Amerikos didikų ir viso pasaulio diplomatų tarpe. Prezidentas Wilsons, vykdamas Versailės taikos darytų, atrašė jam, pasinaudosiąs tomis knygomis. Kai tuo metu buvo atsiradęs reikalas palčiau nušviesti lietuvių lenkų santykius ir atremti lenkų prancūzų argumentus, kun. A. M-ko ir A. Jusaičio lėšomis buvo išleista padidintos knygos „History of the Lithuanian Nation" leidimas ir vėl apie 3000 egz. paskleista po visas pasaulio šalis.

Nuo 1903 m. kun. Miluko leidimo darbuose nemaž yra padėjus jo bendraleidėja ir redaktorė p-lė Pranaičių Julė. Jos pasidarbuota ir leiziant du pastaruoju kun. M-ko storu veikalų:

„Aušros keturiasdešimtis metu sukaktuvėse” ir „Amerikos lietuvių pirmieji profesionalai”.

Būdama artimiausia kun. M-ko bendradarbė, gerb. Pranaičių Julė šio mėnesio 11 d. Kaune d-ro M. Nasvyčio bute yra surengus vakarienę kun. M-ko literatiškam 40 m. veikimui pagerbti, joje be kun. M-ko brolio dalyvavo spausdo atstovų, gerb. iniciatorės giminės ir šiaipjau kun. M-ko gerbėjai. Svečiai turėjo laimės praleisti keletą valandų labai jaukioj atmosferoj. Neutrūko labai nuoširdžių kalbų. Pirmas prabilo d-ras M. Nasvytis paaiškindamas šio susirinkimo tikslą. Prel. A. Dambrauskas paminėjo keletą faktų iš savo santykių su kun. M-ku nušviečančių jo gerą draugišką širdį ir norą padėti kitam. Prof. Volteris pabrėžė kun. M-ko idealizmą, neieškojimą knygų leidime sau materialinio pelno. D-ras Bielskus nurodė kun. M-ko įtaką užsilikusią Seinų seminarijoj net ir vėlesniais laikais. „Liet. Aido” redaktorius p. Gustainis kun. M-ko jubilėju pripažino pateisinamu ir gerbtinų dėl tikrai neabejotinų jubilato nuopelnų mūsų tautai ir kultūrai. P. Capas pažymėjo kun. M-ko mokėjimą pasirinkti sau tinkamą padėjėją — ir pakėlė tautę už ilgametę kun. M-ko bendradarbę p-lę Pranaičių Julę. Papildydam pirmiau kalbėjusių kalbas, gerb. šio vakaro iniciatorė p-lė Pranaičių Julė pabrėžė kun. M-ko nuopelnus mūsų valstybei. Mat, jis ir karo metu ir bedarant Versailles taiką energingai yra reklamavęs Lietuvos vardą Amerikos spaudoje, jis daug yra padaręs ir mūsų oficialiems Lietuvos atstovams Ameriko-

je, supažindinamas juos su žymesniais Amerikos laikraštiniškais ir kitais įtakingais vyrais.

Iškilmė pasibaigė fotografišku dviejų svečių grupių nutraukimu. Svečiai išsiskirstė džiaugdamiesi, gavę arčiau pažint gerbtiną kun. M-ko asmenį ir jo brangintą kultūrinį veikimą.

Dieve padėk, gerb. jubiliatui susilaukti dar daug daug laimingų metų ir mūsų broliams Lietuviams Amerikoje padaryti dar daugiau gero".

* * *

„Lietuvos Aido“ 1931 m. 12 d. birželio m. laidoje buvus Petrapilio Akademijos, o dabar Lietuvos Universiteto profesorius Volteris rašė: „Amerikos lietuvio literato ir dvasininko 40 m. darbo ir 60 m. amžiaus sukaktuvės“ rašo apie kun. Miluką:

„Lygiai prieš 40 metų jaunas klierikas, dzūkas, Antanas Milukas, gimęs Seštokuose 1871 m. 13 d. birželio, skelbė savo svajonės programą. skaitytą seiniškių klierikų susirinkime 1890 m. sausio 30 d. tokiais žodžiais: Noriu būti lietuviu kunigu, prisidėti kunigaujant prie pagerinimo Lietuvos dvasiško ir medžiagiško būvio, iškariauti lietuviams laimės ant žemės ir išprašyti laimės po mirties, tai mano siekis. Tikėjimas, meilė, mokslas, triūsas tai mano medium. Kas rūpėjo Seinų klierikams tuose metuose smulkiai išdėstyta vieno klieriko dienyne.

Rūpėjo filologijos dalykai 1. Istorija, filologija, etnografija... rinkti, a) dainas, pasakas,

legendas... b) vaidinius, prietarus, burtus, uža-
dėjimus. ..c) senovės liekanas, perkūno kulkas,
senoviškus pingus, muzikos instrumentus (lietu-
viškas kankles), d) aprašyti: 1) žaidymus mažų
ir didelių, šokius *) (bent paminėti jų vardą); 2)
papročius, vakaruškas, apvaikščiojimus šv. Jono,
Velykų, Sekminių, Devintinių, Kalėdų, užgavė-
nių, veseilių, šermenų, krikštynų; 3) Rūbai vyrų,
moterų ir jų vardai (ar namie daro, ar pirktinius
nešioja), valgius ir jų vardus (kruopeliai ir t.t.).
Keleta arklių važinėja, vežimai (vardai ir aprašy-
mai jų), dalys vežimo pakinkymo. II. Aritmetika:
Kaip žmonės skaičiuoja... II. Astronomija vardai
žvaigždžių. Kaip pažįsta laiką? IV. Meteorolo-
gija. V. Geografija. VI. Ukis (Ekonomija). VII.
Pavaldymas palaikų. Kaip aprūpina savo vaikus.
Vardai visokių eilių giministės. Kaip vadina vi-
sokius nusidėjimus ir karą? VIII. Dora, Girtuok-
lystė... IX. Mineralogija. X. Botanika. XI.
Zoologija. XII. Chemija. XIII. Patologija, tera-
pija, chirurgija. XIV. Higiena. XV. Ligos gyvu-
lių ir gydymas jų.

Mokinosi A. M. du 'metu Seinų seminarijoje
bet 1891 m. jo ir jo draugų darbas tėvynės naudai
atkreipė žandarų dėmesį ir todėl klerikai A.
Milukas ir Sutkaitis iš seminarijos pašalinti, kad
tuo apsaugotų tą mokslo įstaigą nuo rusų val-
džios bausmių. Antanas M. turėjo išvažiuoti į

*) dabar galima foto ir filmozgrafuoti, kas būtų
reikalinga mūsų būsiančiam tautotyros muziejui.

Amerika. Bet tėvynės meilė Seinų seminarijoje neišnyko. Kaip klerikai dirbo, matoma buvo iš rankraščio Dubinskio į Petrapilį atvežto. Stojant jam į Dvasišką Akademiją ir paskui į universitetą Dubinskis suteikė nuorašą „Daukšos Pcsilos 1599 metų (iš egz. Petro Kraučiuo padaryta) man Mokslo Akademijai leisti perspaudinti (1899—1599). Sitas nurašas buvo perduotas dajimis rusų mokslo akademijaos spaustuvei ir nemažai pagreitino raizdių rinkimą korektūrai, kurią su dideliu vargu skaitēm drauge su a. a. akademiku Fortunatovu.

Atvažiuavęs į Ameriką A. M. 1892 m. A. Burbos įpirštas į Andziulaičio vietą pradėjo „Vienybės Lietuvninku“ redaktorius darbą. 1901—2 m. studijuoja Friburgo universitete ir dalyvauja „Tėvynės Sargo“ leidime. Ten pat jis idėjo straipsni „Naujas Užmanymas“ sunaudoti dievobaimingų lietuvių pasišventimą įsteigiant draugiją mūsų spaudai sudrūtinti ir tokiu būdu padėjo užmegsti santykius su Sv. Kryžiaus vienuolėmis Ingenbohly, Sveicarijoje, kur ir užsi-
mezgė dabartinė šv. Kazimiero seserų kongregacija. Neliečiant smulkiau jubilato biografios reikia čia paminėti jo pasižymėjimą lietuvių literatūros veikalų leidime. Kaip aiškiai matyt iš Pranaičių Julės brošūrėlės, „kun. A. Miluko darbas (1890—1930)—Philadelphija“, buvo nepaprastai didelis. Dar prieš 1904 metų balandžio 24 d. kun. Miluko pastangomis ir lėšomis išleista 46 veikalai, tarp jų tokie raštai, kaip Duonelaičio poezija, Medega S. Daukanto biografijai, medega-

mūsų tautiškai vaistininkystei, Trakiečių Dzūkų daincs, užrašytos I. Simtakojo Merkynės parapijoje (1899), Lietuviška Chrestomatija, Drazdausko Giesmės Svetiškos ir šventos, Satrijos Raganos Novelė „Viktutė“, Pabriežos Botanika*), vertimai garsiųjų veikalų Sienkevičiaus, Mickaus, Yuongo, Radzevičiūtės, 3 tomai albumo liet. vietų vietovių ir žmonių, literatų ir kankinių.

Po 1904 m., kada Lietuvoje atsirado kiek lėšų ir literatų — autorių, A. M. vis tiek rėmė knygų leidimą ir organizavimo lietuvių skaitytojų aprūpinimą ne tiek Zavadskio ir Mauderodės tipų maldaknygėmis, kiek svarbesnių tų laikų originaliais kūrinių, kaip tai: Pietario — Algimantas, istr. apysaka, Geručio — Kunigo giminė, Jovaro Pietario — Kova ties Zalgiriais, Sarijos Raganos apysakėlės. Iš Dakaro pasakojimų, Vanagėlio Gyvačių karalius, Satrijos Raganos — Saulei nusilidžiant, Vaičičio eilės, Baranausko vyskupo grandūs verkemai, Pranaičių Julės — Iš kelionės po Europą ir Azija, Aušros 40 metų sukaktuve (1883 — 1923).

Nuo 1915—1930. išėjo tautiškas laikraštis „Zvaigždė“, kuris jau mažiau plėtojasi Europos inteligentijos tarpe. Labai naudingai pritaikinta prie mūsų bažnytinių sąlygu 4 tomai skaitymų iš

*) ir toliau visa eilė lietuviškų dainų rinkiniai (pradžios 19 amžiaus), lietuviškos pasakos Basaniavičiaus surinktos ir jojo lietuviškai—trakiškos studijos.

šventųjų gyvenimų. Ildargo išleista, vertimas Latvio Arba Rud. Blaumano — Pikta dvasia, ir kiti.

Bendrai, reikėtų pabriežti, kad A. Milukas nedirbo biznio reikalams, neuždirbo taip kaip Zavadskis ir kiti anonimai leidėjai Rygoje, Kaune ir Tilžėj, bet dažnai tėvynės labui paaukodavo krūvą pinigų, leisdamas gerus, rimtus ir svarbius veikalus.

Po 1904—1909 metų amerikoniškų leidinių užplūdimas Lietuvoje buvo didelis, bet apie tiražą ir skaičių išleistųjų A. Milukas veikalų mes mažai težinome.

Linkėdami gerbiamam jubiliatui multos annos pageidautume, kad jis paskelbtų visą medžiagą, surinktą savo archyve apie lietuviškų raštų leidimą jo 40-ties metų darbo laikotarpy. Prisidėdamas prie dvasiško pagerinimo ir patobulinimo lietuvių tautos būvio jubiliatas išigijo savo tautas širdyse didžiosios garbės nuopelnus.

Jis per ilgą savo gyvenimą stropiai ir nuolat prisilaiko savo seiniškių siekių ir garbingų tendencijų. Mes esame dėkingi jubiliatui už jo garbingus lietuvių tautos sielos pakėlimo darbus ir išgelbėjimą lietuvių tautos nuo slopinamų tuo metu mūsų vargų. Lai būna mūsų klerikų širdyse ir dabar tokie pat tėvynės meilės jaušmai, kokie buvo prieš 40 metų kun. Miluko širdy.

„Lietuvos Aido“ redakcija—1931 m. N. 129-me
straipsnyje „Kun. Miluko pagerbimas“ rašė:

„Kun. Antanui Milukui š. m birželio mėn. 13
d. sukanka 60 metų amžiaus. Taip pat šiomis
dienomis sueina jau 40 metų nuo jo literatinio
darbo pradžios. Sia proga rašytoja Pranaičių
Julė, žinoma kun. Miluko bendradarė, vakar
vakare Kaune Dr. M. Nasvyčio namuose surengė
jubiliato pagarbai paminėjima, į kuri atsilankė
per 20 kviestų asmenų, ar tai asmeniškai kun.
Miluką pažįstančių, ar su juo pažįstamų iš gausin-
gų kun. Miluko raštų. Priėmimas praėjo širdin-
goje drangiškoje nuotaikoje. Vakarienės metu
jubiliato adresu „speeches“ pasakė prof. prelatas
Dambrauskas — Jakštas. Dr. Bielskus, Dr. Nas-
vytis, Vyriausio tribunolo vice-dirmininkas p.
Capas, prof Volteris, „Lietuvos Aido“ redaktorius
p. Gustainis, pati pagerbimo iniciatorė Pranaičių
Julė. Visi daugiau ar mažiau prisiminė kun. Mi-
luko nuopelnus lietuvybei pradėdant jė darau
Seinų seminarijoj ir dirbant publicistinį, kul-
tūrinį bei nepriklausomos Lietuvos propagan-
dos darbą Amerikoj. Visi linkėjo jubiliatui dar
ilgai ir vaisingai dirbti lietuvybės dirvoje“.

Sekančiame to laikraščio numeryje tilpo kun.
Miluko vaizdas, taipgi vakaro dalyviu atvaizdai.

Iš Lietuvos Pasiuntinybės Washingtone kun.
Milukas gavo gromatą:

2622 16th Street, N. W.
,Lietuvos Pasiuntinybė Washington, D. C.

No. 719—A. D. 26—22.

1931 m. gegužės mėn. 13 d.

Gerb. Kun. A. Milukui,
Hull 94 Avenue,
Maspeth, L. I., N. Y.

Gerbiamasis:

Man yra ytin malonu pranešti Tamstai, kad Lietuvos vyriausybė, turėdama omeny Tams-tos didelius lietuvių tautos atbudimo istorijoje nuopelnus ir norėdama Jūsų ilgos literatinės darbuotės jubilėiines sukaktuves pažymėti, pripažino reikalingu ir tinkamu dalyku esant matomu ir viešu būdu tatau paliūdyti.

Lietuvos Vyriausybės pavedamas, turiu garbės, — ir drauge didelio asmeninio smagumo, — Tamstai pranešti, kad Ponas Respublikos Prezidentas specialiu aktu teikėsi apdovanoti Tamstą Vytauto Didžiojo, Trečiojo Laipsnio orde-nu, kurį man bus malonu asmeniniai Tamstai įteikti atsilaņkius New York'e Aš būsiu New Yorek gegužės 25 d., pirmadien, ir jeigu Tamsta

rezarvuosite tą dieną Lunhceon'ui su manim,
pirma valandą p. m., man bus malonu prie tos
progos šią insigniją Jums įteikti.

Su geriausiais linkėjimais,
Jūsų

B. K. Balutis

Lietuvos Ministeris.

BKB:AA

* * *

Vytauto D. ordeną p. B. K. Balutis įteikė kun.
Milukui 25 d. gegužės 1931 Astoro viešbutyje
New Yorke.

IMNAS PAGARBAI VYSKUPO PETRO BUCIO
KALBOJ TERPTAUTINEJ — ESPERANTO.

Jen grandul' de Litovio
Kaj orientrita
Episkop' — de l' Eklezio
Estro altigita.
Granda estas scienculo
Li — jen aksiomo...
Kaj ankaŭ vera piulo;
Bučys — Lia nomo.
Por Li sonos ĉiu liro
De la poetaro,
Car ja agas tiu Viro
Por bon' de l' homaro.

Li jam estas kvazaū dio
De l' litova gento
Kaj kolon' de l' Eklezio
De la oriento...

Vertimas:

Ve didvyris Lietuvos
Ir rytiečių apeigų
Vyskupas Bažnyčios
Vadas išaugštintas
Didelis yr' mokslinčius
Jis — ve aksijoma...
O ir tikrai dievotas;.
Būčys Jo yra vardas.
Jam skambės kožna lyra
Dainių — poetų,
Nes jug veikia šis Vyras
Labui — naudai žmonijos
Jis jau yr' tartum dievaitis
Lietuvių gentės
Ir piliorius Bažnyčios
Rytų apeigu...

* * *

Siu, 1931-ju metu, 5-to birželio įvažiavo Amerikon; o 2-ro 3-čią ir 4-tą liepos mėnesio jau ir mūsų mieste — Philadelphijoje, Pa. viešėjo Jo Eks-celencija Petras Būčys. Rymo — katalikiškas Vyskupas rytiečių — orientalių apeigų.

Vyskupas Petras Būčys gimė 1872-rais, rug-piūčio 2-o Silgaliuose, Slavikų parapijoj. Ejo mokslus Slavikuose, Marijampolės gimnazijoje, Seinų dvasiškoj seminarijoj, Perapily dvasiškoj Akademijoje. Inšveatintas kunigu ir gavo Teologijos Magistro laipsnį 1899-ais; o 1901-mais, diena 27-o liepos apturėjo Teologijos Doktoratą.

1901—2-ais buvo kamendorium Slavikų parapijoj. Pavasary, 1902-rais metais tapo pakviestas į Seinų seminariją profesoriauti ir tais pat metais — 1902, rudenį buvo pakviestas į Petrapilio Katalikų Dvašiską Akademiją mokytoju ir prefektu. 1905-tais metais jis buvo pakeltas ordinariu profesorium Akademijoje, o 1912-tais metais paskirtas toj Akademijoj Inspektorium ir po meto laiko — 1913-se patapo tos Akademijos Rektorium. Dar būdamas Akademijoj, 1910-tais metais galėjo patapti Žemaitijos vyskupu—sufraganu; bet tada nuo vyskupyškos mitros atsisakė... Laike pasaulinio Karo daug darbavosi naujai tremtinių, kentėjo ir, aplinkybių stumiamas, 1916-tais metais atvažiavo Amerikon. Čia tūlą laiką redagavo „Drauga“. Buvo dviejose vietose klebonu. Po tuo antru kartu pradėjo redaguoti „Drauga“. O perstojes jį redaguoti, 1921-mais metais išvyko Lietuvon. Sukurti prigelbėjo Lietuvos universitetą ir 1925-tais metais tapo išrinktas jo Rektorium. Po metų laiko — 1926 metais vėlei aplankė Ameriką. 1927-tais metais tapo išrinktas Marijonų Generolu — Vyriausiu Vadu. 1928-tais metais buvo Australijoj — dalyvavo ten, mieste Sydney tarptautiniame Sventčiausio Sakramento pagarbinimo Kongrese. 1930-se metuose, 6-to liepos, pildydamas Svent Tėvo norą, išišventino į vyskupą Rytų apeigomis, kad galėtų pasekmingiau darbuotis dirvoje suvienymui rytų ir vakarų krikščionių.

Siemet — 1931-se metuose yra Jo — Vyskupo Būčio 40—metų sukaturvės rašliavos darbuotės. 30 metų kaip apturėjo daktarą. 10 metų kaip išvyko Lietuvon ir metai kai Jis yra vyskupu. Gale pažymiu, kad jo krikšto vardas yra P r a n a s, o P e t r u s a v e, sulig prapročio, pavadino šventindamasis į Vyskupą Rytų apeigu.

— azys Vidikauskas.

A. A. MARIJONA BANAITIENE.

(1872—1831)

S. m. birželio 15 d. po ilgos sunkios ligos, vyro, vaiku, giminių ir pažyстамų apgailima mirė Kaune a. a. Marijona Banaitienė.

Velionė yra gimus 1872 m. rugsėjo 8 d. Suvalkijoš krašte, Griškabūdzio parapijoj, do- roj Pranaičių šeimoj.

Tos šeimos nariai yra parodę žymių gabumų. Velionės brolis kun. Justinas Pranaitis buvo garsus hebraiškos kalbos ir žydų talmudo mokovas, Peterburgo kunigų Akademijos profesorius, o drauge ir žymus misijonierius, miręs karo metu Taškente.

Jaunesnieji velionės sesuo Julė Pranaičiūtė, išėjusi aukštus mokslus, buvo ilgametė kun. A. Miluko bendradarbė knygų ir laikraščių leidime, pasižymėjus dailiais savo po Europą ir Aziją kelionių aprašymais.

Pati velionė, kad ir nebuvo aukštų mokslų išėjus, tačiau turėjo nemenką iš namų išsineštą išsilavinimą. Mėgdama doras knygas, ypač religinio turinio, ir norėdama jų leidimą paremti, buvo iširašius į amžinuosius Sv. Kazimiero Dr-jos narius. Dar 1890 m. buvo išvertusi „Lietuvos vyrėją“, kuria veliau jos vyras yra išleides.

Turėdama 19 metų ji istekėjo už plačiai pagarsėjusio lietuvių veikėjo P Saliamono Ba-

naičio, spaustuvės savininko Kaune. Mielai pritardavo jo sumanymams ir žygiams mūsų kultūros srityje, ji gražiai pergyveno su juo 40 metų, susilaukus 4 sūnų ir vienos dukters.

Vyruį esant užimtam spaustuvės darbais, velionė sumaniai vedė jo ūkį provicciojoj. Tuo ji padėjo jam visus vaikus išleisti į mokslus. Vaikai neapvytlė tėvų, pasirūdė darbštūs ir gabūs, todėl velionė turėjo nemaža dziaugsmo, matydama juos užėmusius visuomenėje žymias vietas, galinčius susikurti nepriklausomą nuo tėvų gyvenimą.

Būdama geros širdies velionė tikrai motiniškai mylėjo savo vaikus, stropiai rūpinosi jų auklėjimu. Bet drauge ji turėjo ir tvirtą būdą ir nemaža drąsos. Tai ypač apsireiškė karo metu. Vėdama vyro ūkį, ji rūpestingai saugojo jį nuo vokiečių plėšimų ir drąsiai pristatinėdavo vyrui ir vaikams maisto produktų į Kauno, nors tai vokiečių gan aštriai buvo draudžiama.

Kai 1915 m. vokiečių armija antra karta išiveržė Lietuvon, a. a. Marijona prieš užimant vokiečiamą Suvalkijos dalį, kurioje yra Banaičių ūkis, išsiunčia toliau už karo veiksmų zonos savo abu jauniausius sūnus, vienintelius, kuriuodu karo metu su ja gyveno ūkyje, (kiti du sūnus, duktė ir vyras gyveno toliau Rusijoje), norėdama tuo apsaugoti juodu nuo visokių galimų laukti iš vokiečių pusės vyrų ėmimo prie priverstiną darbų ir kt., ir vėliau juodu atlanko pereinama slapta per patį frontą, nebudama to, kad ji pereinama frontą galėjo pakliūti į vokiečių ar rusų rankas, galėjo būti įtarta kaipo šnipė ir sušaudyta.

Tie karo pavojai ir sunkus vokiečių režimas kaime, jautraširdėi velionei yra darę bloges įta-

kos ir bus greičiausiai įvare; jai sunkia vėžio liga, ja ji susirgo prieš 10 m., karui ką tik pasibaigus.

Susirūpinęs vyras ieškojo pagalbos medicinoje. Būvo padarytos velionei net trys sunkios operacijos. Bet veltui. Liga pasirodė neišgydoma ir pasibaigė mirtimi. Tą savo sunkų ligos kryželį a. a. Marijona nešė be murmėjimų, su nepaprastu kantrumu. Jausdama mirties artėjimą, net du kartu atliko išpažintį, davinėjo nurodymu dėl savo laidotuvių — ir aprūpinta šv. Sakramentais tyliai užmigo Viešpatyje.

Kai to velionė norėjo, jos kūnas birželio 16 d. buvo iš namų atlydėtas į šv. Trejybės bažnyčią, kur ji, būdama Kaune, dažniausiai meldavosi. Birželo 17 d. iš ryto buvo atlaikytos už velionę gedulingos pamaldos.

Trumpą pamokslą pasakęs prel. A. Dambrauskas, pabrieždamas velionės maldingumą, darbštumą, kantrumą, taktą, ir apskritai jos panašumą į drąsios moteriškės paveikslą, nupieštą Senojo Instatymo Patarlių knygoje 31 perskyrime.*)

Popiet tą pačią dieną 4 val. velionės kūnas didelio giminių ir draugų būrio buvo nulydėtas į kapus, kur kun. Juodeika pasakė trumpą, bet jaudinantį pamokslą.

Tesuteikia Viešpats velionei amžinąjį atsilgį, kurį ji savo dorvėmiais, savo darbais ir kentėjimais yra tikrai užsipelnius.

A. Jakštas.

(Perspauđa iš Kauno „Ryto“).

*) Ši didaktiškos žydu poezijos dalyką labai mėgo velionės brolis a. a. kun. Justinas Pranaitis, kuris ji ne tik Peterburgo kunigų Akademijos studentams nesykį yra aiškines, bet ir atskirą knygėle išleides hebraiškai su lotynišku vertimu.

